

A tartalomról:

Dr. Dési Géza: „Wotan“. — Somlyó Zoltán: Kaddis. — Tomaschoff Sidonie: Jeftah leánya. — Holder József héber verseiből: Én ma felesleges vagyok. — Patai Edith: Szenes Fülöp. — Csermely Gyula: Csillagok a tengerben. — Dr. Kahan Nison: A cionizmus recepciója Magyarországon. — A J. Stybel: Az alkotás és végzete (Patai György fordítása héberből). — Lenkei Henrik: A hívő. — Patai József: Sussmann rabbi szentföldi útleírása. — Csillag ibolya: Régele, a siratóasszony. — Dr. Groszmann Frigyes: Becsületsértés és rágalmazás a héber jogban. — Patai József: A lublini cadik holdja. — Zsidó humor. — Dr. Friedmann Dénes: Az ötven-éves rabbiképző. — Dr. Szemere S.-né dr. Horvát René: Alexander Bernát halálához. — Feldmann Mózes útja a Jesivától Pestig. — Tollhegyről. — Krónika és Szemle. Huszonnyolc illusztráció Szenes Fülöp festményeiből.

A Mult és Jövő kulturestje november 20-án este fél 6 órakor a Zeneakadémia nagytermében, Szenes Fülöp, Sándor Erzsi, Gál Gyula, Maxa Nordau stb. közreműködésével.

MULT ÉS JÖVŐ

ZSIDÓ-IRODALMI-MŰVÉSZETI-TÁR-
SADALMI-ÉS-KRITIKAI-FOLYÓIRAT
SZERKESZTI-ÉS-KIADJA

DR. PATAI JÓZSEF

SZERKESZTŐSÉG: BUDAPEST — WIEN — BERLIN

**Gallérokat,
frakkinget új eljárással
8 óra alatt is
kifogástalanul tisztít**

a „KIRÁLY”

GÖZMOSÓDA, KELMEFESTŐ ÉS VEGYTISZTÍTÓ

VII. Király ucca 15. VII. Dohány ucca 20.
V. Bálvány ucca 23. IV. Magyar ucca 6.

TELEFON: J. 313-35 és J. 336-57



A vidék részére külön postaosztály.
Ugyanott a legkiválóbb vegytisztítás és kelmefestés.
Az új tisztítási eljárás folytán a gallérok háromszor
annyi ideig tartják meg épségüket, mint eddig.

Saját készítésű
SIRKÖVEK legolcsóbban kaphatók
MÓZES TESTVÉREK
sirkőkészítőknél. / Budapest, X. Kozma u. 7. sz.
A temetőnél, Szombaton és ünnepnapon zárva.
Telefon: József 438-56

RUMBURGI VÁSZNAK

sifonok, asztalneműek

SZÉKELY JENŐ-nél

Budapest,

IV., Petőfi Sándor (Koronaherceg) ucca 9.

**V., Lipót körút 4. sz. alatt orth. כשר
csemege- és füstölthús-áru üzletem**

megnyílt, ahol mindenkor a legjobb minőségű sajtok, vaj, déligyümölcsök, cukorka- és csokoládékülönlegességek, főzelék-félék és elsőrangú friss baromfi állnak rendelkezésre. Az árut kívánságra házhoz szállítom. Alkalmi ünnepélyek rendezését legolcsóbban vállalom. — Színház után hideg és meleg büffet. — Tel. T. 288-31. UNGAR B.

Zálogcédulákat kiváltak.

Brilliánsokat, ékszereket bárkinél drágábban vesz
SZÉKELY EMIL, VII. Király ucca 51.

Telefon: J. 405-35. (Teréz-templommal szemben).

Posztó-, divatszövet, szabókellékek áruháza nagyban és kicsinyben. Különlegességek ur- és női szövetekben. — Billiárd- és játékasztalposztó. — Olcsó bevásárlási forrás.

Seidner Lipót áruházában
Budapest, VII., Kertész ucca 43. Telefon: 134-74.

MULT ÉS JÖVŐ SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA BUDAPEST, VI., RÉVAY-U. 14.
Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. PATAI JÓZSEF. Előfizetési ára egész évre: 24.— Pengő. A kiadóhivatalért felelős: VIRÁG GYULA, igazgató.
Megjelenik havonta. Telefonszám L. 999-55

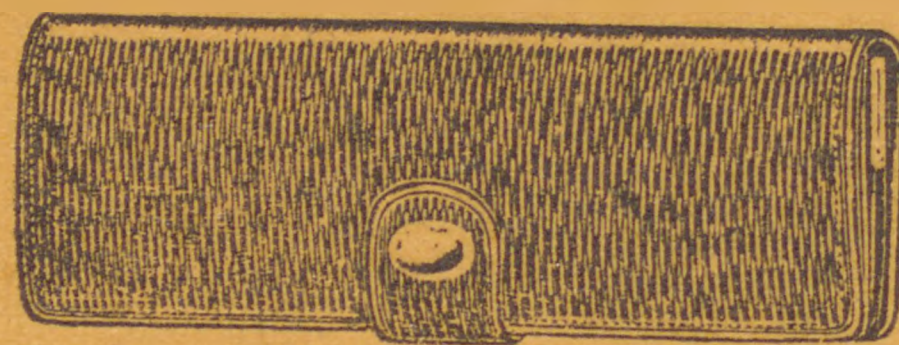
Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára



**MEINL
UJTERMÉSŰ TEA**

QUEEN'S BLEND

A legnemesebb aranylevelű fajták (Golden tips) keveréke. A legfinomabb Darjeeling erőteljes ízével, gyönyörű sötét felöntés. Kb. 1/4 angol font P 4 40



CSÁNGÓ HENRIK
BŐRÖNDŐS

CSAK MUZEUM-KÖRUT 5. SZÁM

TELEFON: JÓZSEF 403-45

A cím fontos! Flórküzet nincs! Hasonneveű céggel nem azonos!

Perzsaszőnyeget, antik bútort

VESZ, ELAD

ANTIART R.-T.
(STERNBERG Z. J.)

Telefon: J. 403-68.

VII., Dob ucca 31.

MEGHIVÓ
SZENES FÜLÖP FESTŐMŰVÉSZ
REPRESENTATIV KIÁLLÍTÁSÁNAK

1927. évi november hó 13-án, vasárnap d. e. 11 órakor a Nemzeti Szalon V. Erzsébet-téri kiállítási palotájában
megtartandó ünnepélyes

VERNISSAGEÁRA.

DÉRY BÉLA
a Nemzeti Szalon igazgatója.

GRÓF ANDRÁSSY GYULA
a Nemzeti Szalon elnöke

Ezen meghívóval **két féláru jegy** váltható a Nemzeti Szalon pénztáránál. Belépődíj e meghívó nélkül 2 pengő, hétköznap 1 pengő.

A Mult és Jövő Kulturestje

1927. évi november hó 20-án este 1/26 órakor a Zeneakadémia nagytermében.

Szenes Fülöp

a világhírű festőművész, jubileuma alkal-
mából előad pályafutásának emlékeiből,
gróf Széchenyi Miklós püspökkel való
beszélgetéseiről stb.

Maxa Nordau

a kiváló párisi író, előad szentföldi út-
jának benyomásairól és atyja Max Nordau
utolsó utjáról a Telavivi sirboltba.

Kuttner Irén és
Sarkadi Lili

a nemrég feltűnt két nagytehetségű fiatal
operaénekesnő, klasszikus és új héber
dalokat mutatnak be.

Sándor Erzsi

cs. és kir. kamaraénekesnő, héber áriákat
mutat be a jeruzsálemi Opera műsorából.

Gál Gyula

a Nemzeti Színház örökös tagja, Kiss
József és Patai József verseiből ad elő.

Kiss Margit és
Incze Margit

előadóművésznők, a modern héber költé-
szet remekeiből szavalnak.

Ákom Lajos

tanár, orgonaművész, új oratoriumot mu-
tat be.

Zongorán: **Kenéz Lili** kísér.

UTALVÁNY 2 darab 25%-os kedvezményes jegyre.

Beváltható a Mult és Jövő kiadóhivatalában, Budapest, VI., Révay ucca 14. szám.
Telefon: Lipót 999-55



SZENES FÜLÖP: JUDIT A HOLOFERNES-FEJJEL

Beilage des Mult és Jövő

A Mult és Jövő 1927. évi novemberi műmelléklete.

Supplément de Mult és Jövő

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

MULTÉS JÖVŐ

* ZSIDÓ MŰVÉSZETI, IRODALMI, TÁRSADALMI ÉS KRITIKAI HAVI FOLYÓIRAT *
SZERKESZTI: DR. PATAI JÓZSEF * XVII. ÉVFOLYAM, 1927 NOVEMBER

DR. DÉSI GÉZA: „WOTAN”



Nemrég gyönyörű tárcsa jelent meg a *Pester Lloyd*-ban, Apponyi Albert gróf írta. Az ő utólérhetetlenül magasan szárnyaló és mélyen szántó gondolkozásával és klasszikus szavával a beyreuti ünnepi Wagner-előadásokról emlékezett meg, közölte benyomásait, tapasztalatait és mint az ügynek egyik leghivatottabb ismerője, bírálatot mondott az ünnepi játékok színvonaláról és szereplőiről. Egyebek között nagyvonalon megdicsérte *Wotan* megszemélyesítőjét, *Schorr Frigyes*t és megjegyezte, hogy a kiváló művész magyar ember, *nagyvárad*i származású. Igen, ott látta meg a napvilágot Nagyváradon, kelet és nyugat találkozó mesgyénjén, ahol a magyar alföld rónája végződik és az erdélyi hegyvilág kezdődik, a haladó Ujváros és a régi gettó területét adó Katonaváros között. Az édesapja a nagyvárad

zi zsidó hitközség csodahangú cházánja volt, mi régi nagyvárad

iak még hallottuk őt, amikor nagy ünnepeken a párával és áhitattal telített templomban, lobogó gyertyafény mellett, mesorrierim és singerlik bimbamja közepett, hitközsége nevében könyörgött és esdekelt a seregek Urához. Valóságos lérfiszezség, majdnem öles termet, finom, szabályos, rózsapírban égő arc, amelyet selymes ébenszakáll díszített, égő szemek s amikor ég felé emelte lobogó tekintetét és makkabeusi karjait s hangja mint ezüstoffolyam hömpölygött, szinte röpült a magasságok trónusa felé, elült a zsibongás, néma csönd vette körül, a közönség elbűvölten hallgatta. Vallásos átszellemültsége művészi gyönyörűséggel párosult. Az én gyermeki lelkem is vele szárnyalt, még hosszú esztendő

k után sem felejtettem el, sok nehéz órában kísért, bánatban vigasztalást, csalódásban hitet, vereségben erőt adott, napsugaras pillanatokban pedig emlékeztetett az ősi hitre, az ódon templomra, a régiekre, hogy csalóka délibábok el ne csábítsanak, sikerek meg ne tánto

ritsanak és a halottakhoz is, az élőkhez is hűséges maradjak, „vehoszér szoton milfonénu uméacharénu”, távolítsd el előlünk és mögölünk a sátánt. Sohasem felejttem el, hogy a nagyvárad

i cházán milyen megihletett emelkedettségben fohászzkodott és mennyire átérezte és kifejezte hivatását és felelősségét. „Félek, amikor az imához fogok, néped képviselőjében térdet hajtok, émecho noszoszi chin beorchi, bemálachausz ámecho berech bevorchi.” És ennek a cházánnak a fia elindult utjára, ment mendegélt, hosszú tövises uton, mint ahogyan a zsidó fiuk szoktak járni-kelni s megállott Beyreutban és *Schorr Frigyes*ből — *Wotan* lett. Ki tudja, hogyan jutott olyan messzire és olyan magasra, egyedül Ő, „aki a férfi lépteit irányítja, áser héchin micádé gover.” Milyen ut lehetett ez, „sakálra és viperára lépsz, oroszánt és sárkányt lábbal tiporsz, ál sáchal vofeszen tidrauch tirmausz kefir veszánin.” De oda érkezett. Jules Verne és H. G. Wells, Jókai és ti többi álmodók, Ticho di Brahe, Kopernikus, Keppler és valamennyi ismerő

i a csillagok utjainak és távol-ságainak, halvány a ti álmotok és hiányos a ti mérés

etek, hogysem fölérhethetnétek és fölmérhetnétek a mélységnek és a magasságnak, idegen világok tátongó ürjeinek azt a kifejezhetetlen méretét, ami a nagyvárad

i zsidó kántor fiának indulása és beérkezése közt lebeg. *Wotan*t, Wagnernek a leggermánabb géniusznak leggermánabb megszemélyesítését, a teuton mitológiának legfajtisztább inkarnációját, a walhallnak dárdás főistenét, hogyan érthette meg, érezhette át és fejezhette ki lényében és előadásában tökéletesen, a nagyvárad

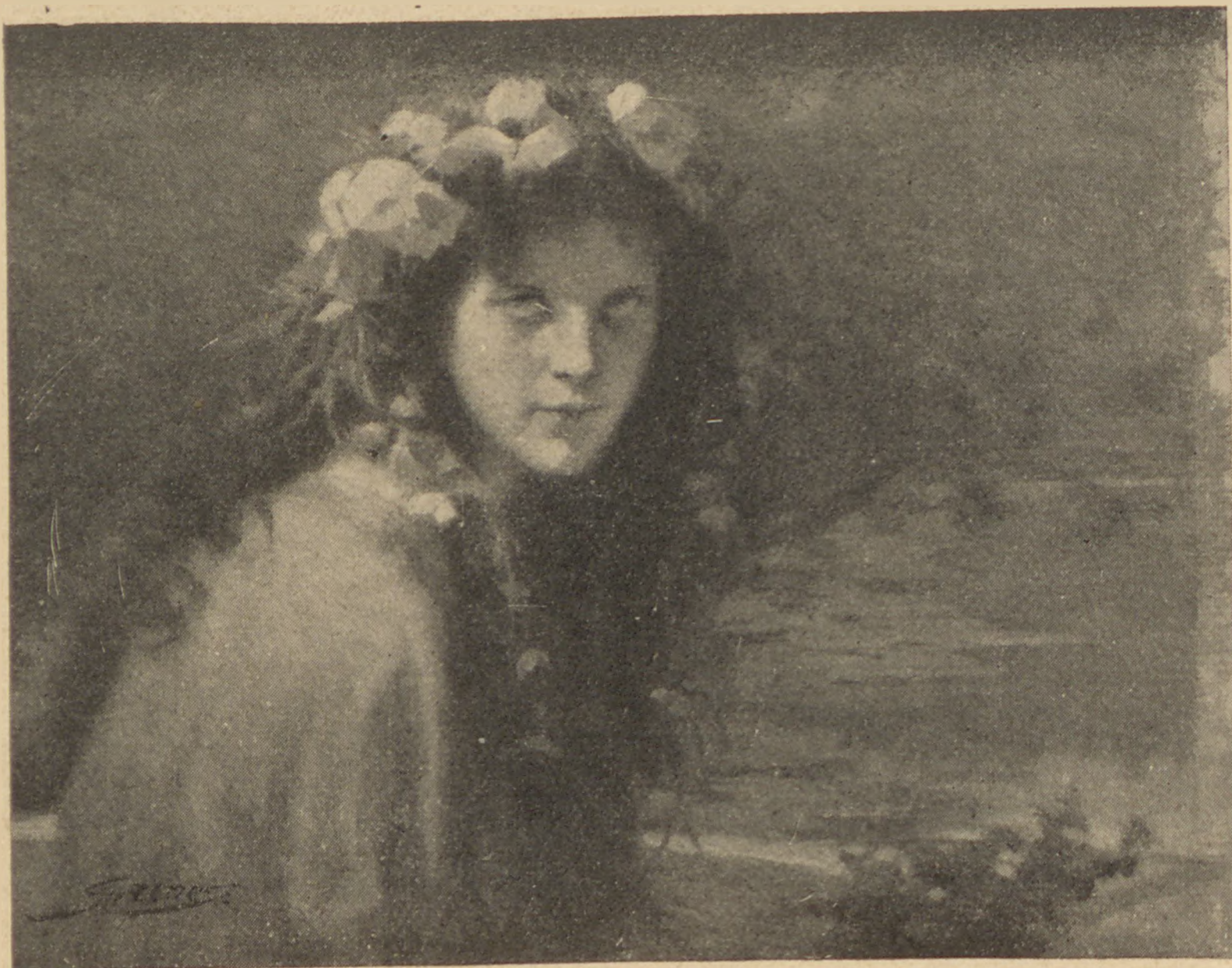
i cházánnak „singerlije” Beyreutban, az ősgermán áldozó helyen, a „szent tölgyek” között. Tudjuk, hogy a „fajtiszta” germánok, a hamisítatlan és vérkeveredéssel meg nem „fertőzött” teutonok legorthodoxabb szárnya, már a kereszténységet sem találja eléggé germán

nak és *Wotan* öskultuszához akar visszatérni, ime *Ludendorff* felesége

tavaly erről előadást is tartott s most olvassuk, hogy Ludendorff kilép az evangélikus egyházból, mert úgymond, már régen nem áll az egyház elvei alapján. Schorr Frigyes, aki a nagyváradi zsidó templom lévítái közt tanult eszmélni és gondolkozni, vajjon micsoda megmagyarázhatatlan forrásból meríthette azt a beidegzést és megértést, hogy fizikailag, szellemileg és művészetileg, a világ legműértőbb közönségének, Wagner nemzetközi táborának elismerését és csodálatát vivhatta ki! Csodálatos dolog ez, amin érdemes gondolkoznia annak, aki észreveszi és magyarázza az élet nagy jelenségeit. Igaz, hogy „az üres elméjű ember ezt nem érti, a balga pedig észre sem veszi, — is báár lau jédo, uchszi lau jovin esz zausz.” Ámde mi értsük meg és vonjuk le tanulságait. A mi fiaink közül sokan indulnak így el, északról, délről, keletről és nyugatról s bölcsőtől koporsóig nyomja őket az élet súlyos numerusz klauzusa, feltartóztatja lépteiket, lefogja karjukat az ősi gyűlölet, megnemértés és félreértés. És ők mégis mennek, a világnak örök-bolygó zsidói s minden poklokon keresztül hűségesen viszik magukkal az ősi örökséget, amely reájuk szállt azoktól, akik „tűzbe vízbe mentek neved szentségéért, — boé voés uvámájim ál kidus semecho.” Az idők és viszontagságok során elnevezik Dánielt Baltazárnak, Ananiást Sidráknak, Misáélt Misáknak, Azáriást Abednegónak s nem hajtanak térdet és fejet Nabukadnozor király arany állóképe előtt s ezért megkötözik őket és bedobják az égő kemencébe. De a tűz nem vesz erőt az ő testükön, még a hajuk szála sem perzselődik meg s bár hármát dobtak a tűzbe, négy jár a

tűzben „s a negyediknek arca hasonlít az Istennek magzatához, — domé levár elohin.” És álmok álmodói és megfejtői, emelkednek rangban és hatalomban, majd oroszlánok barlangjába vetik Baltazárt, aki Dániel, mert ő egyedül az ő Istenéhez könyörgött és nem Dárius királyhoz. Az oroszlánok nem bántalmazzák és *semmi sérelmet nem találni rajta, mert hitt az ő Istenében*, — vechol chévol lo histechá bédi hémin béelohé.” Így megy ez évezredek óta, változó időkben, megváltozott formák között, változatlanul a lényegben, új nevek, új trónok, új birodalmak, de Dániel sorsa ugyanaz, megmarad a megpróbáltatása, de hogy sértetlenül kerül-e ki, attól függ, hogy vajjon a Dánielek hűségesek maradnak-e Istenükhöz. Aki kitart tűzön-vízen át, akit a nyomorúság el nem gyöngít és akit a napsütés el nem szédít, az „is chámudausz — kedves ember” lesz, „a mindenség ura, — ribauno sel aulom” előtt, mint Dániel s „az igazságos mint a pálma úgy virágzik, mint a Libanon cédrusa növekszik, — cádik kátomor jifroch, keerez bálvonaun jiszgeh” és így „sohasem esünk szégyenbe, — velau névaus leaulom voed.” Ilyenképpen látom én Schorr Frigyesnek szédületes utját, aki *Wotanná* emelkedhetett, mert megmaradt *Dánielnek*. Értsék meg ezt a mi Dánieljeink, maradjanak hűségesek és igazak, bizzanak Ő benne, aki „a görnyedezőt fel egyenesíti és az igazat szereti, — zaukéf kefum, auhév cádikim.” Ne essenek kétségbe a sok különféle nyomorúság közepett. Nem új dolgok ezek nekünk, voltak is, lesznek is minden időben, de az is bizonyos, hogy a borut derű fogja felváltani, még ha örökösnek lát-

szanék is a szenvedés és ha az egész világ is volna ellenünk, „héfir ácász — héní máchsevausz ámim, megváltoztatja a népek tanácsát és meghiusítja elgondolásaikat”, a világosságnak és a sötétségnek alkotója. „Ezek a dolgok, amelyeknek nincsen mértékük, — élú devorim seén lohem siur”, de ebben a végtelenben is élő bizonyosság, évezredek tanulsága, hogy a hűség az élet alapja, ez ad erőt jóban-rosszban, ez nyújt kenyeret, tisztességet és dicsőséget, ez tölti be az ürt ég és föld között, így emelkednek *Wotan* magasságába ősi templomaink dalosai, szent hitünknek követői. Erről elmélkedtem az ünnepeken s elmondottam okulásra és vigasztalásra ezekben a nehéz napokban, amikor „chol lévov dávoj, vechol raus locholi, — minden szív sajog és minden fej beteg.”



Szenes Fülöp: Ophelia

Somlyó Zoltán: Kaddis

1.

Az almárium tetején
sápadt világú árva mécs ég.
Lobbanó lángja hirdeti
a halál komor bölcsességét;

mellyel fölébünk helyezi
azokat, akik már nem élnek;
s szívünre tűzi nevüket
örök emlékü ékességnek ...

2.

... Zsidó asszony volt. Fiatal ...
Nem volt ideje semmi másra:
imára oktatott s ügyelt
a fonott ünnepi kalácsra.

Megfoldszta ruháimat
s elaltatott egy szép mesével ...
Aztán maga is lefeküdt
s meghalt egy fehér téli éjjel ...

3.

Az almárium tetején
a mécsláng, mintha hívogatna ...
Az anya hívja a fiát,
ki menne is, meg ittmaradna ...

mert néki is van egy fia,
ki még az ő szavára boldog. —
Megcsókolom a kisfiam
és lehunyt szemmel kaddist mondok ...

Sidonie Tomaschoff:

JEFTAH LÁNYA.

Szép volt, mint Jeruzsálemnek
Világos, holdfényezüstözte éjszakái,
Szemének sötét tárnáiban
Tavaszzillatú ifjú erők
Szenderegtek
Ernyedten, álomittasan ...

Cédruskarcsú lenge teste,
Soha be nem telt anyaság
Szentelt edénye ...
Jeftah lánya táncolt, ujjongott,
De jött sötétlő szárnycsapással ...
Jött a vihardár ...

És a hegyek keblére bújt
Siratni szűz virágzásának
Még nem ért gyümölcseit ...
Társaival háladalt zengett
És lágyan simult tiszta lelke
Isten kezébe ...

Holder József héber verseiből:

ÉN MA FELESLEGES VAGYOK.

Rózsabluzod ma nem nekem virul,
Szemed fénye nem nekem ragyog,
Más issza ma hajadnak illatát,
Én ma felesleges vagyok.

Melletted nem én megyek Budára,
Távozó lépteid mily nagyok!
Más veszi le ma prémes kabátod,
Én ma felesleges vagyok.

Nem engem néz ma pincér és vendég,
Irgy szemekkel, mint a rabok,
Más lesz ma az ezerszer irigyelt.
Én ma felesleges vagyok.

És ha átmegy a Dunán és látod,
Milyen végtelenek a habok,
Oh mondd meg nekik, hogy azt izenem:
Én ma felesleges vagyok.

És mondd meg a budai hegyeknek,
Hogy tavasz van és én megfagyok,
Hadd zengjék ők is facér nótámat:
Én ma felesleges vagyok.



Szenes Fülöp: A megsiratott képe előtt ...

Trauer

PATAI EDITH: SZENES FÜLÖP



zenes Fülöp ragyogó művészi karriert járt meg, a világ legnagyobb metropolisaiban, Párisban, Münchenben, Londonban, Berlinben intett felé a siker, kis és nagy aranyérmeket, díszokleveleket kapott, képei Amerikában is feltűnést keltettek és ő minderről oly csendesen, finoman beszél, mintha ezek az állomások nem volnának fontosak az életében. Csak akkor élénkül fel, mikor művészi törekvései ke-



Szenes Fülöp: Mrs. Davis Úrnő arcképe

rülnek szóba. Sokat dolgozik, 64 évével, szinte ifjúi lázban áll a vászon előtt, a modellje rendszeren hamarabb kifárad, mint ő, törekeny testében hatalmas akarat lakik, — „ugyis lesz idő, mikor majd túlon túl sokat fogok pihenni — odaát” — mondogatja. Szenes Fülöp a mai korban ritka jelenség: természetes jószág, meg ható, szinte gyermekien tiszta kedély és egyszerűség jellemzik. Mintha sikerei dacára nem járta volna meg a szenvedések iskoláját, mintha azóta, hogy a magyar művészeti főiskolán a két nagy mester, Székely és Lotz tanítványa volt, nem keserves önkínzás közepette, keresve, boncolva, kétség és bizakodás között járná az igazi teremtművészet útját. A világ legérdekesebb megnyilatkozási formája számára az ember, de a szabad természet, a napfény, a változó égboltozat is érdeklik, némelyik képén a fény és árnyék játéka dominál, művészetében a plain air legmodernebb kezelése váltakozik a szigorúan akadémikus kompozíciókkal. Annakidején nagyszerű plain air képei mellett feltűnést keltett egyszerűségében is megkapó *Job*-ja, *Sámson* és *Delilá*-ja és hatalmas *Judit*-ja.

De Szenes Fülöp mindenekelőtt arcképfestő. A művészetnek ebben a talán legnehezebb ágában voltak a legnagyobb sikerei. (Egyik *Női arckép*-e a Nemzeti Szalonnak minden öt évben kiadandó jubileumi aranyérmét nyerte). Pedig nyugalomban mozgást, egy dimenzióban életteljes és élethű formát és mindenekfölött lelket adni, nagy feladat. Kevesen birkóznak meg vele és a kevesek között van Szenes Fülöp.

Szenes nemcsak jó, hanem szép portraitkat is fest. Ez szinte úgy hangzik, mintha vád volna. De hallom a mestert, amint mosolyogva mondja: „Minden embernek ezernyi megnyilatkozási formája van, ezer pillanata, én a legszebb formát, a legnagyobb pillanatot fogom meg!” Ez a magyarázata, hogy Szenes női arcképeivel aratta legmélyebb sikereit. De karakterizáló erejének, nagyszerű melgátásának több elsőrangú férfiportrait is köszönhetünk, így többek között a néhai váradi püspöknek, gróf Széchenyi Miklósnak képét, a váradi főrabbinak, a nagyszerű embernek, Kecskeméti Lipótnak kitűnő arcmását és most ujabban egy igen sikerült Vázsonyi-portrait. Mindezekben a képeken, ezeken a szinte könnyed biztonsággal odavetett arcmásokon alig látszik meg a művész önkínzó, szenvedő keresése. Erről Szenes mester sem beszél, de mégis jellemző reá is és általában a portrait-festőkre, amit a szegény Glatter halálakor mondott. Találgattuk, mi vihette ha-

* Érdekes, hogy annakidején a magyar művészeti főiskolán a legnagyobb díjakat többször egymásután két zsidó növendék vitte el: *Laub* Fülöp és *Stern* Fülöp, azaz *László* Fülöp és *Szenes* Fülöp.



Medaille d'or, Paris 1897



Aranyérem, Paris 1900



Medaille d'or, Saint Louis 1904



Medaille d'or, Budapest 1909



Szenes Fülöp: Önarckép 1927-ből. Selbstbildnis aus dem Jahre 1927.
Köröskörül Szenes Fülöp kitüntetései, nagy és kis aranyérmel
európai és amerikai kiállításából.



Nagy aranyérem, Páris 1897



Medaille d'or, Paris 1900



Aranyérem, Saint Louis 1904



Aranyérem, Budapest 1909

lálba ezt a nagytehetségű, sikerekben dús fiatal művészt? Szenes elgondolkodott, a nagy műteremre fájdalmas hallgatás borult. Egyszer csak megszólal a mester:

— Nem könnyű munka a mi mesterségünk. Hozzá vagyunk kötve a világ legkiszámíthatatlanabb teremtményéhez: az emberhez. Mennyivel türelmesebb model a legheroikusabb táj, vagy a legdúsabb interieur. De hiába, aki arcképfestőnek született, annak örök témája az emberi arc, az emberi test és ez egyben örök bilincse is . . . Rá van utalva a model segítségére és hányszor állnak hidegen, érdeklődés nélkül a munkája előtt. A festő keresi a lelket és nem talál, csak hideg formát . . .

Nem is tudom, ebből a szomorú beszélgetésből hogy jutottunk el derüesebb tájak felé . . . Szenes mesterben régi hangulatok lettek urrá, ifjúságáról beszélt, első sikereiről, művésztársairól, modeljairól és a műterem megtelt emlékekkel és az emlékezés szelid fényével . . . Csodálkozva hallgattam a művészt, amikor boldog mosollyal beszélt el, hogy hogy adott ő férjhez egy szegény zsidó leányt. A *Sámson és Delila*

női modelje olyan földhözragadt szegény volt, hogy nem tudott megesküdni szerelmesével . . . Szenes zsidó szívvel és a keleti mesék gesztusával oldotta meg a gordiusi csomót. A nagy bibliai kompozíció befejezése után újra lefestette a leányt és a képet odaajándékozta a modelnek. Megvolt a hozomány, a kelengye, a leány olyan összeget kapott a képért, hogy mindenre tellett . . . Igen, ebben a műteremben még él a romantika . . .

És Szenes Fülöp a zsidósággal szemben is az igazi romantikus lélek álláspontját foglalja el. Az ilyenfajta emberek nem képesek hitehagyásra. Jellemvonásuk a szeretet és hűség. „Kitérni? Minek? Egy hajszállal sem tudnék jobban festeni, mint így” — mondja kedvesen Szenes mester, akit méltán köszöntött fel gróf Széchenyi püspök ezekkel a szavakkal: „Büszke lehet reá a faj, amelyhez tartozik” . . .

Sokáig hallgattunk. A nagy műteremre a korai alkony árnyai ereszkedtek. Ebben a kedves világításban a mester egyik nagyszerű alkotására tévedt a szemem. Nagyméretű, hatalmas kép. Őszi táj, hulló, sárguló levelekkel. Hajnali,



Szenes Fülöp: Hanák Árpád tanár zongoraművész arcképe

kékes, ködös hangulat. A szomorú fák alatt egy padon fiatal nő ül. Cifra ruhában, tollas kalapban. Az arcán mélységes, reménytvessztett szomorúság. A kép címe: *Mea culpa*. Nagy aranyérmet nyert a párisi Salon kiállításán. Halkan mondtam bele a csendbe: Milyen megrendítő kép. Csupa líra. Ilyet festeni öröm lehet, bár a szomorúság egész szimfóniája sír belőle... Szenes Fülöp sokáig állt e kép előtt. Talán az ifjúságot idézte, a multat, azokat a lázas teremő idöket. Sokáig nem mertem zavarni, aztán mégis kértem, beszéljen erröl a képröl, amellyel életének egyik legnagyobb sikerét aratta. Amit Szenes Fülöp az alkonyodó műteremben a kép előtt elmondott, nem tudom, beleilleszthető-e egy művészi méltatás keretei közé. Talán kívánczok innen, mert hisz úgy hangzik, mint egy regénytöredék, de viszont mégis idetartozik, mert jobban megvilágítja a művészi alkotás utjait, mint sok doktrinär tanítás. Hadd szóljon hát a mester:

II.

A „MEA CULPA“ TÖRTÉNETE.

— Már bizony jó régen volt, mikor a Nagy János-utcában egy szegény asszony lakott két leányával. A leányok varrásból tartották el magukat, fiatalok voltak, törékenyek,

halkszavúak. Akkortájt jelent meg Sienkievicz *Quo vadis*-a. A gyönyörű könyv az én fantáziámat is mozgatta. Lygiát szerettem volna megfesteni, ezt az apostoli lelkű fehér leányt, a tisztaság, a hit, a szépség szimbolumát. De hol vegyem a modelt? A szegény család, az anya és két leánya ott laktak közelemben . . . Egyszer az utcán felvillant előttem a fiatalabbik leány szenvedő, tiszta arca. Megéreztem, ez az én Lygiám! Csendesen, szerényen bekopogtam hozzájuk . . . Hamar megegyeztünk . . . Oly keveset keresett a varrással, hogy én egy órai ülésért többet tudtam neki nyújtani. Nagyszerű model volt. Az arca finom, átszellemült . . . Törékeny teste, mintha a régi martirok szellemétől volna áthatva. A *Lygia* képe olyan lett, amilyennek megálmodtam. Reprodukciója ma is el van terjedve Franciaországban. A mű elkészült, a festő és a model utjai szétváltak. Évekig nem láttam Lygiát . . .

Mindig korai felkelő voltam, szerettem hajnalban a ligetben sétálgatni. Egyszer egy ilyen sétámon Ós-Budavárból hazatérő mulatozó társasággal találkoztam. Én persze gyalog, azok kocsin. Jókedvűen, talán nem teljesen józanul integettek felém, de én bizony elfelejtettem visszainteni. Mert ugyanakkor egy ligeti padon egy nőt pillantottam meg, egy fáradt, sápadt, kétségbeesett arcot. Magábamerülve, meggörnyedve ült a hulló levelek alatt, de a kocsizörej felriasztotta. Gyorsan felkelt és elindult. Én pedig mintegy megbűvölten álltam a perceként növekvő hajnali fényben. A gummiradler robogása már rég elhangzott, a szomorú nő már rég eltűnt. Az én lelkemben akkor fogamzott meg ennek a képnek a gondolata. Megszületett a *Mea culpa*. De persze a festészetnél nem elég a gondolat. A model a fontos, akiben testet öltson, akiben meg tudjam valósítani az eszmét. Nem hagyott nyugton a dolog. Napokig ki-kijártam a ligetbe, elmentem tizszer is a pad előtt, ahol a szomorú, cifraruhás nő ült, figyeltem az ébredező reggel színeit, a párás fényt, a sárguló leveleket és kerestem, kerestem egy arcot, egy alakot, akit ideilleszthetnék ebbe a környezetbe úgy, ahogy én megálmodtam, megtörten, bűnbánóan, egy elveszett élet súlyával a vállán . . . Egyszer délután az Andrássy-úton a kocsikorzó forgatagába tévedtem. Épp át akartam vágni a másik oldalra, mikor hirtelen szinte gyökeret vert a lábam. Az egyik kocsiban cifrán, tollas kalapban, gyémántosan ott ült az én Lygiám . . . És mégsem . . . Ugyanaz az arc, de a tiszta tekintete mintha kialudt volna . . . És honnan ez a cifra gúnya, ez a sok firleflanz? Hát ő is elveszett? Öt is hatalmába kerítette a nagyváros, a romlás? A szép, a törékeny, a tiszta Lygiát? Aztán hirtelen mintha villamos ütés ért volna: Hisz ez az én *Mea culpá*-m. Most végre megtaláltam! Ezalatt persze a kocsi tovább-

robozott és én egészen lélegzetvesztve álltam a kocsiút szélén. Szerettem volna utána rohanni, de már késő volt. Aztán néhány napig úgyszólván reggeltől estig kerestem a leányt. Voltam a régi lakásukon, már rég elköltöztek onnan. Figyeltem a kocsikorzót az Andrássy-uton. Semmi eredmény. Lygiának, az én elbukott szentemnek semmi nyoma.

Egy délután halkan, félősen kopognak a műterem ajtaján. Mikor ajtót nyitottam, sápadtan, betegen, megtörtén ott állt a leány, akit oly nagyon kerestem. Nem Lygia többé, hanem a *Mea culpa* szomorú hősnője . . . Alig tudtam megőrizni hidegvéremet. „Dolgozzunk?” kérdeztem lehetőleg nyugodtan. „Ha a mester még egyszer elfogad modelnek — szívesen” volt a válasz. Ujjongtam. Elfogott a teremő munka láza. A leányt egy színházi kellékesnél kiöltöztettem. A legcifrább ruhába, tollas kalapba. Karperecekkal aggattam tele a karját. Csillogó sált borítottam a vállára. Igen, ott állt előttem úgy, ahogy megálmodtam. Ideális model volt újra, akárcsak a Lygia idején. A házmesternénél ott a házbán elkvártélyoztam. Épp alattam lakott. Már hajnali négykor kopogtam a padlón, akkor tudta, hogy készülhet. Aztán mentünk együtt ki a ligetbe az őszi fák alá . . . És mikor ő ott ült a padon és én előtte, a palettával a kezemben, akkor kezdődött az én kegyetlenkedésem. A szívére beszéltem. Lelkére hatottam. Szemrehányásokat tettem neki. Rá kellett csalnom az arcára azt a mélységes önmagába mélyedő kétségbeesést, amire szükségem volt. Szegény leány megtört. A könnyei elöntötték az arcát, azt a finom, sápadt kis szenvedő arcot. Olyan elveszetten, olyan gyöngén ült előttem a kijózanító hajnali fényben . . . Én pedig mintegy lázas önkívületben festettem. Megfestettem, elloptam a kétségbeesését, a reménytelenségét, a hajnali kijózanodását, a számadását önmagával . . . Így született ez a kép. Így született a *Mea culpa*.

Nagy sikere volt. Megkapta a párisi Salon nagy aranyérmét. A model pedig — biztosan érdekli — újra elkerült szemeim elől, de egyszer évek multán még hallottam felőle. Férjhez ment. Meggyógyult testben és lélekben. Komoly, derék, jó asszony lett belőle. Ebben talán nekem is van egy kis részem. Hisz annyit prédikáltam szegénynek a liget hallgató fái alatt! Akkor tudom a lelkében még küzdött a

Lygia a bűnös bukott nővel. Mire a kép, a *Mea culpa* elkészült, ő is leszámolt önmagával. A Lygia győzött. Most merre van, nem tudom. De a kép itt van, az örökéletű. Túléli a festőt, a modelt és mindnyájunkat, akik itt ülünk és idézzük régi szenvedések, régi vágyak és elhangzott sikerek emlékét . . .

III.

SZENES FÜLÖP KOLLEKTIV KIALLITASA A NEMZETI SZALON ÖSSZES TERMEIBEN.

A Nemzeti Szalon, amelynek első jubiláris aranyérmét annak idején Szenes Fülöp nyerte el, most a Szenes-jubileum alkalmából kollektív kiállítást rendez a mester legszebb műveiből. Az egész sajtó mint nagy művészi eseményt köszönti már előre is a Szenes-kiállítást, amelyet párját ritkító érdeklődés kísér mindenütt. A kiállítás ünnepélyes megnyitása november hó 13-ikán lesz.



Szenes Fülöp: Vízihordó leány

Die Wasserträgerin



Előtt sok-sok évszázaddal történt. Északafrika móroklakta vidékén. Rumahis ibn Mehmedet, a tartomány egyik főemberét, fiúgyermekkel ajándékozta meg hitvese. Volt öröm és vígság és napokig, hetekig ünnepség. Rumahis ibn Mehmed vendégül látta városának egész lakosságát és minden vendég valami jót kívánt a gyermeknek. Hogy erős legyen és bátor, mint az oroszlán, sudár legyen a termete, mint a pálma, hű kísérője legyen a siker és a szerencse, híre-dicsősége töltse be a világot és így tovább.

Jövendőmondók is jöttek és jósoltak, de volt annyi eszük, hogy csak kedvezőt jósoltak a fiúnak, akit atyja Abdulláhnak nevezett. Mert ha rosszat jósoltak volna, tán a fejük bánta volna a rossz jóslatot.

És mondta az egyik:

— Abdullah ibn Rumahisból csillag lesz, fényesen tündöklő csillag, aki világítani fog a szárazon és a vizeken is. Égi tűz lesz a fiadból, nagy uram.

Hozzátette ehhez a másik jós:



Szenes Fülöp: „Áhitat”

Andacht

— Az égi tüzet el fogja oltani a földi víz, de a földi víz helyén már régen kiszáradt meder lesz és az égi tűz még mindig friss ragyogással fényleni fog.

— Értelek — mondta az apa és pillanatra kettőre elkomorult, mikor hallotta a jóslatot, hogy az égi tüzet el fogja oltani a földi víz, de nyomban megint felderült az arca, mikor a következőt mondta a harmadik jós:

— Igen. A mennyég legszebb csillaga a tengerben fogja lelni halálát, de Isten parancsára angyalok fogják az égbe vinni a csillagot és maga Isten is majd gyönyörködni fog a fényében.

Abdullah ibn Rumahisból csakugyan tengerész lett, vízi hős és mert hírt és dicsőséget szerzett nevének — már tizennyolcéves korában is több csatát nyert — mint mór csillagról szólt róla az ének.

És sok-sok évszázaddal ezelőtt volt. Surában, a zsidó tudomány akkori fővárosában már egy hét óta nem látták a Napot, nem láttak éjjel egyetlen csillagot sem. Egyenletes sűrűségekkel vastag felhőkárpit takarta az eget, mely nem engedett keresztül se napsugarat, se csillagfényt, semmit.

Csak azon az éjszakán és pont abban az órában, mikor rabbi Móse ben Chánáchnak lánykája született, hasadt meg a kárpit és két ragyogó csillag lett látható. Fehér fényvel tündöklött az egyik, zöldes-vörösösen sziporkázott a másik s amilyen hívogató volt a fehér, olyan nyugtalanító a másik csillag fénye.

Pár percig álltak így a meghasadt felhőburok részében, azután összezsugorodott a burok és mindkét csillag eltűnt, de megint pár perc múlva, mikor újból szétnyílt a kárpit, csak az egyik csillag nézett le az égről, a fehér fényben szelíden ragyogó; a másik, a vörösés-zöld, többé nem látszott. A semmibe merült, örökre eltűnt.

Rabbi Móse ben Chánách, a boldog fiatal apa is szemlélelte az égen a két csillagot és az emberek, akik körülötte állottak, találgatni kezdték, hogy az mit jelent.

— Háború lesz — mondták a legtöbben — azt jósolja a vereses-zöld csillag, de el fog mulni a háború és áldásos béke lesz a földön.

— Nem ezt jelenti — vélte egy aggastyán, akit senki sem ösmert, mert idegen volt. — Az a két csillag ott fent: két embernek a sorsa idelelt. Két emberé, aki ez órában született. Egy időben fognak kimulni a világból, de csak az egyik merül mindenkorra a semmibe, a másiknak az örök élet üdve jut.

Rabbi Móse ben Chánách igaz szíve szerint vallásos ivri volt. Ő nem adott a jóslatokra, az öreg ismeretlen jövendőmondsáa tehát nem nyugtalanította atyai szívét.

— Különben is — gondolta — hogy a próféták

ideje elmúlt, elmúlt a jóslások ideje is . . . és a próféták is csakis az ivri nép összeségének tárták fel a jövőndőt, egyeseknek — kivételesen sem — soha.

És rabbi Móse kis lányából is, csakúgy mint Abdullah ibn Rumahisból, csillag lett. Jehudisznak hitták, szebb volt, mint a kertek legszebb virága, arcáról csak úgy sugárzott az angyali báj és úgy daloltak róla a költők, hogy a nyári éj egének legszebb csillagáét is felülmulja nagy szépsége. Valamennyi jehudi-nő szépsége együtt van Jehudiszbán, rabbi Móse ben Chánách lányában.

És sok év múlva úgy történt — Jehudisz akkor már huszonkétéves volt és menyasszonya egy előkelő spanyol ifjúnak, aki Surában gyarapította volt tudását — no, sok év múlva úgy történt, hogy Surában csakugyan hetekig, hónapokig, majd egy évig nem látták az eget, még kevésbé a Napot s a csillagokat. Mert hát bedugult a tudomány forrása, a surai főiskola feloszlott, nem volt aki tanítsa Isten ígését. Amely vidéken pedig odajut a zsidóság, hogy nincs, aki taníthassa az isteni szót, ott csakugyan nem látja az eget, sem éjszaka csak egyetlen kis csillagot is.

Négy surai zsidó nem bírta ezt a borulatot, mely az egyiptomi sötétségnél is nagyobb csapás volt. Mert az egyiptomi sötétség nem pusztított, de elképzelhető-e pusztítóbb valami, mint mikor nincs, aki Izraelnek hirdesse Istent és az ő Tanát?! Az ugaron hagyott földet, ha nem szántják és művelik, idővel tönkreteszi a dudva . . . a zsidóság lelke is olyan föld, mely ha nem kap az isteni esőből, elátkozott sivataggá pusztul.

A négy surai zsidó: rabbi Semarja ben Elchánán, rabbi Chuszchiél Hászófér, rabbi Nátán Hábávli és rabbi Móse ben Chánách tehát elhatározta, hogy Spanyolországba utazik. Ott gazdag és áldozatkész, hatalmas hitközségek virulnak, akik a segílyt kérő szóra minden lehetőt megtesznek Suráért.

És rabbi Móse ben Chánách magával vitte leányát is, Jehudiszt. Otton nem volt, kire hagyja az anyátlan menyasszonyt, hát magával vitte a nagy utra a csodaszép leányt, akit vőlegénye ott Spanyolországban már repesve várt.

Pedig tudhatta a bibliából rabbi Móse, Ábrahám történetéből is tudhatta, hogy veszélyt hozhat a szép nő mint utazótárs.

Az a hajó, amivel nyugatra indultak, csak Olaszországig vitte a társaságot. Bariban kénytelenek voltak kiszállni és alkalmas más hajóra várni.



Szenes Fülöp: Körmenet Buránóban

Prozession

Be is futott már két nap múlva a barii kikötőbe egy nagy mór hajó, mely Egyiptomból jött és melynek utazási végcélja Spanyolország volt. Hátha jó szóért és jó pénzért felveszi őket ez a mór hajó?

Parancsnoka Abdullah ibn Rumahis volt, a fiatal, de már diadalövezte vizi hős, aki nem egy tengeri csatában győzelemre vitte a mór haderőt. Ez eleinte tudni sem akart róla, hogy hajójára utasokat felvegyen, de mikor az atyja mellett álló Jehudisznak fellebbentette fátyolát a tengeri szél és Abdullah ibn Rumahis meglátta annak csillagfény-szépségét, lobot vetett a szeme és vére lánggra gyult.

De uralkodott magán, a látszat kedvéért egy darabig még kérette magát a parancsnok, végül beleegyezett és a társaság hajóra szállt. És nyomban azután, hogy ez megtörtént, Abdullah ibn Rumahis felszedette a horgonyokat és nemsokára hajójával a nyílt tengeren volt.

S itt megkezdte az ostromot a szép leány ellen. Előbb illedelmesen feleségül kérte, de hogy határozott visszautasításban részesült, erőszakkal próbált célt érni a parancsnok. Matrózaival megkötöztette a négy zsidó férfiút, a védtelen leánynak pedig ezt mondta:

— Most vagv önként kövess fülkémbe, te ivri leány, vagy téged is megkötöztetlek s úgy vitetlek le.

A kétségbeesett Jehudisz guzsbakötött atyjához fordult és héber nyelven megkérdezte tőle:

— Akik Isten szent nevében halnak meg: van-e részük a másvilági életben?

Rabbi Móse ben Chánách megértette, mi van e kétségbeesett kérdés mögött. Csak pillanatig-kettőig habozott, azután az eget kereste szemével és elszántan azt felelte:

— Igen!

— Mit beszéltél most apáddal? — kérdezte ibn Ruhamis zordonan. Mire Jehudisz mosolyogva így válaszolt és szemérmesen lesütötte két szemét:

— Azt kérdeztem tőle, vajjon bűn-e, ha számolok a kényszerrel és aszerint cselekszem s ő azt felelte erre, hogy nem bűn. Nos, hogy jelképezd a kényszer — folytatta igézetesen a szép leány — lökj rajtam egyet, hogy előre tántorogjak odáig, ahol parancsnoki fülkédnek lejárója van.

— Akkor előre, te lány — szólt tettetett haraggal a parancsnok, megragadta a vállát és erősen ellökte magától.

Ez a három lépésnyi egérut elég volt az öztermetű leánynak, hogy rohanvást elérje a hajó mellvédét és általvesse magát a vízbe.

— Jizkádás simchó, ábinu básámájim — ez a négy szó szállt ajkáról az ég felé, azután halotti csönd lett, csak a tenger vize mormolta rá az Ament.

Abdullah ibn Rumahist csak egy pillanatra bénította meg a dermedtség, a következő pillanatban már utána ugrott a leánynak, hogy kiragadja a hullámokból és ha ájultan, ha félholtan is, de eszméletre és életre ölelje.

— Mégis birni foglak — hörögte vad vágyában, azután gurgulázott a tenger, azután csönd lett.

Nyoma veszett a hullámokban neki is, a leánynak is, aki tisztességének és becsületének vértanuja lett . . .

. . . Mit mondott volt a két csillagra a surai jós? Egy időben fognak kimulni a világból, de csak az egyik merül mindenkorra semmibe — ma már már sincs, aki emlékezzék Ibn Rumahisra — a másiknak az örök élet üdve jut. Ez a másik a hőslélkü leány volt. Példája, mint örökéletű csillag, ott ragyog a zsidóságnak szent egén, melyen még de sok ehhez hasonló csillag néz le fényes szemmel a bús földre.

És a mór jólok jövőmondása is csakis Jehudiszra vált be. Az ő égi tüzeit, rajongó zsidó életét eloltotta a földi víz; a mennyég legszebb csillaga a tengerben lelte halálát, de bizonyára úgy volt, hogy Isten parancsára angyalok vitték az égbe a csillagot és maga Isten is gyönyörködik annak fényében.

A CIONIZMUS RECEPCIÓJA MAGYARORSZÁGON

Irta: Dr. KAHAN NISON,
a Magyar Cionista Szövetség orsz. intéző biz. elnöke.

1927. év szeptember 26-án a m. kir. belügyminiszter jóváhagyta a Magyar Cionista Szövetség alapszabályait és ezzel a cionizmust Magyarországon is törvényes mozgalomnak deklarálta, oly mozgalomnak, melynek támogatása sem az állampolgári hűség, sem a hazaszeretet államfentartó principiumaival ellentétben nem áll.

Tehát a cionizmus kormányhatósági recepciójának annál nagyobb jelentőséget kell tulajdonítanunk, mert e recepciót egy huszonöt éves szenvedélyes harc előzte meg a cionisták kisdéd tábora és a magyar zsidóság hivatalos szervezetei közt, melyben végre a cionisták álláspontja győzött. Huszonöt éven keresztül minden hatalmuk és befolyásuk latbavetésével hiusították meg a neolog és orthodox hivatalos szervezetek a cionista alapszabályok jóváhagyását, felállítván azt az axiomát, hogy a magyar hazaszeretet nem egyeztethető össze a cionizmus törekvéseivel. Ezt az axiomát végleg megdöntötte a kormány állásfoglalása.

Az alapszabályok belügyminiszteri jóváhagyását megelőzte a cionista mozgalomnak és a cionista problémáknak a magyar államérdekek szempontjából való beható vizsgálata nem csupán a belügy-, hanem a külügyminisztérium részéről is.

Megállapítást nyert ugyanis, hogy a cionista szervezet az egész világon, az egyetlen egy Oroszország kivételével, mint legális szervezet működik és az összes kulturnemzetek támogatását bírja.

Megállapítást nyert, hogy a cionista program megvalósítását maga a Népszövetség, melynek Magyarország is egyik tagja, vállalta magára és ez bizta meg Angliát, mint mandatarius hatalmat, hogy a cionista világsszövetséggel karöltve „Palesztinában zsidó nemzeti otthont” létesítsen.

Megállapítást nyert tehát, hogy maga a Népszövetség kötelezte a cionista szervezetet arra, hogy a brit kormánnyal egyetértve lépéseket tegyen aziránt, hogy az összes zsidók közreműködését, kik a zsidó nemzeti otthon létrehozatalában segíteni akarnak, magának biztosítsa” (Paleszt. Mandatum 4. §-a.) Megállapítást nyert, hogy a cionizmus problémája kiemelkedik a felekezeti kérdések köréből, hogy a cionista mozgalomban nem csupán zsidók, hanem a keresztény kulturnemzetek legkiválóbb államférfiai (lord Balfour, Llyod George, Macdonald, Wedgewood, lord Cecil, Briand, Jouvenel, De Monzie, Painlevé, Becker porosz miniszter,

Freiher v. Richthoffen, Graf Bernstorff stb.) tevékenykednek. Megállapítást nyert, hogy a cionista eszme terjesztése és a cionista program megvalósítása semmiféle vonatkozásban nem sértenek magyar államérdekeket. Megállapítást nyert, hogy épp ellenkezőleg, a *magyar államérdekek szolgálata szempontjából kívánatos* a magyar zsidóságnak belekapcsolása egyrészt a cionista világmozgalomba, másrészt Palesztina gazdasági életébe.

Remélni kívánjuk, hogy a magyar államérdekek védelmére elsősorban hivatott magyar kormánynak az alapszabályok jóváhagyásában megnyilvánuló állásfoglalásával sikerül eloszlaltatnia egyes zsidó körök hazafias aggodalmait és a jövőben a magyar zsidóság harmónikus együttműködésben fogja támogatni Palesztina fejlődésének szent ügyét.

Az alapszabályok a cionista szövetség célját a következőképp rögzítik meg: Cél: a cionista szervezet által a népszövetségi palesztinai mandátum alapján és Anglia mint mandatárius hatalom támogatásával, a népszövetségben egyesült államok ellenőrzése mellett folytatott, egy palesztinai „zsidó nemzeti otthon” (Jewish national home) létesítését célzó telepítési munkálatoknak, valamint a palesztinai zsidóság kultúrtörékvéseinek erkölcsi és anyagi támogatása és gazdasági kapcsolatok létesítése Magyarország és Palesztina közt.”

Midőn a Magyar Cionista Szövetség e program mellett zászlót bont, eleve tiltakozik törekvéseinek rosszhiszemű félremagyarázása ellen, különösen pedig azon insinuáció ellen, mintha a cionisták Magyarországon zsidó *nemzetiségi mozgalmat kívánnának szervezni*. Magyarországon zsidó nemzetiségi mozgalomra szükség nincsen. *Sehol a művelt nyugaton nem helyezkedtek a cionisták nemzetiségi alapra*. Csupán Európa keletén, ahol a zsidóság sűrű koncentrációkban lakik és ahol a zsidóság nyelvben, szokásban és élete minden megnyilvánulásában különbözik keresztény polgártársaitól, konstatálhatjuk a nemzetiségi elkülönülést. Csakhogy ott nemcsak a cionisták helyezkednek nemzetiségi alapra, hanem kivétel nélkül az illető országok összes zsidó szervezetei. *A Magyar Cionista Szövetség programja nem nemzetiségi program, semmiféle belpolitikai aspirációkat nem tartalmaz* és csak azt célozza, hogy a magyar zsidóság támogatását is megszervezze ahhoz a nagy történelmi vállalkozáshoz, mely Palesztinában a világ minden tájáról odavándorló, a világ minden nyelvén beszélő, a legkülönfélébb szokások szerint élő zsidókat a héber nyelv és kultúra alapján *egy egységes zsidó nemzetté kívánja tömöríteni, hogy ott Palesztinában e zsidó nemzet felépítse a Népszövetség által neki garantált nemzeti otthonát*. E program megvalósítása a legtávolabbról sem teszi szük-

ségessé azt, hogy az egyes országok cionistái nemzetiségi alapra helyezkedjenek.

A magyar zsidóság túlnyomó része eddig távol állott a cionista mozgalomtól. Az egész világ zsidóságának ezen grandiózus renaissance-mozgalmából a magyar zsidóság nem vette ki mindaddig a számarányának megfelelő részét. A magyar zsidóság, amelyből a modern cionista mozgalom első nagy vezérei, dr. Herzl Tivadar és dr. Nordau Miksa kerültek ki, kulturális színvonalánál, gazdasági pozíciójánál és politikai iskolázottságánál fogva hivatva van arra, hogy a cionizmus frontján a legelső vonalban haladjon. Ha eddig a cionizmus illegalitása okul szolgált a magyar zsidóságnak a félreállásra, a Cionista Szövetség alapszabályainak jóváhagyása a magyar zsidóságot is új helyzet elé állította és nem kételkedünk benne, hogy a magyar zsidóság, mely a multban oly sokszor fényes tanujeleit adta a zsidó szolidaritásnak, a jelenben is szíve belső sugallatára hallgatva, vállalni és teljesíteni fogja azokat az áldozatokat, amelyeket Cion szent nevében az összzsidóság tőlünk magyar zsidóktól követel.



Szenes Fülöp: Veszített boldogság

Das verlorene Glück

Eredetije a Magyar Szépművészeti Múzeum tulajdonában



Szenes Fülöp: Vázsonyi Vilmos arcképe 1925-ből

A. J. STYBEL:*) AZ ALKOTÁS ÉS VÉGZETE

I.

Évek jöttek, évek mentek . . . Éjt nappallá téve, télen és nyáron, ott ült a nagy Alkotó munkaasztalánál. Népek születtek és népek haltak, országok keletkeztek és országok elpusztultak, isteneket ültettek trónra és taszítottak le, de ő, a nagy Művész, nem fáradt bele a formálásba, faragásba, teremtésbe és keze művének tökéletesítésébe.

És ime eljött a nagy nap, a győzelem, dicsőség és ragyogás napja. Nemzedékek vágyódó álmai ime beteljesedtek. Ünnepet hirdetett a Művészek Művésze és magához rendelte mind az angyalait és engedelmes hiveit. Isteni csönd dermesztette meg mindnyájukat, mikor a nagy Alkotó beszélni kezdett:

* A. I. Stybel, aki, mint a *Múlt és Jövő* egyik számában megírtuk, több millió dollárt áldozott a héber könyvkiadásra, maga is átrándul olykor inkognitóban az irodalom berkeibe. Ez a finom kis tárcája, amely a „Peret” című gyűjteményben A. I. Goslavsky álnév alatt jelent meg, érdekes világot vet arra, milyen mély hódolat tölti el a lelkét a művészi alkotás iránt, amelyet szinte elrejtteni szeretne a profán emberi szemek elől.

— Azért hivatalak össze benneteket, hogy megmondjátok, mi történjen ezzel a csodateremtémmel?

Titkos és csöndes suttogás keletkezett, majd végül így feleltek:

— Egy magas hegyen, a hegyek hegyén állíttassék fel egy csarnok a szenvedő emberek számára. Ott a legmagasabb hegy csucsán disztse kezéd eme alkotása a csarnokot és hozzá özönlenek majd mint zarándokok, a bajoktól gyötört halandó emberek. Hadd gyönyörködtesék szemeiket ezekben az arányos tagokban és mozdulatokban, élvezzék azt és legyenek boldogok. Érezzék meg a szegények ezt a magasztosat, ezt a különöset, ezt az istenit s meg fog tisztulni a lelkük és megnemesülnek a vágyaik. Így megszabadulnak a kishitűségtől és a nehéz járomtól. Hadd legyen ez a pompás alkotás kárpótlás szenvedéseikért.

Igy beszéltek az angyalok és a nagy Alkotó tanácsukat már csaknem elfogadta, amikor egy angyal, akinek szárnyai bár megtépázva, de mégis oly fehérek voltak, mint az örök hó a magas Északon, odasietett ura elé, térdreborult előtte és aggódva így könyörgött:

— Oh ne, hatalmas Teremtő! Ne add ezt az embereknek! Gondolataik rosszak, vágyaik alantasak, szemeik nedvesek az irigységtől s szívük tele van gonoszsággal. Kezed művének ez az isteni jutalma csak felforrálná a parázna vért ereikben, bűn és gonoszság töltene be a földet és új vizözönt kell majd hoznod rá, hogy megtisztítsad . . . Oh, ne, ne, nagy Művész! Alkotásaidnak ezen Énekek Énekét ne érintse a csöcselék aljas tekintete. Oh, oda, az Oceán fenekére, oda rejtse el kezeid művét!

A nagy Művész, az idők aggastyánja lehajtottotta fejét vállaira és melléből mély sóhaj szakadt fel.

II.

A nagy szerencsétlenség után, mely Halil abu Ismael kalifát érte, barátja a szultán egy drága növényt küldött neki, ezen szavak kíséretében:

— Tudom, kedves barátom, hogy veszteséged pótolhatatlan, de ennek a növénynek csodás gyógyereje van, vigaszt nyújt mindenkinek. Hadd disztse kertedet, szívja be ott a nap sugarait és hajtása legyen számodra vigasz és bátorság forrásául, hogy képes légy nagy művedet befejezni.

Mert félbemaradt a kalifa nagy munkája, amikor elvesztette istenét, midőn elapadt a forrás, amelyből erőt merített, hogy keresztülvigye eszméjét, amely boldogította volna népét, törzsét. Mert még gondolatainak nyílsebes röpte is ellankadt, mikor a nagy szerencsétlenség történt vele.

Hiszen már megkísérelték felrázni levert-ségéből, hoztak neki mindenféle gyógyfüveket és virágokat, de nem használt semmi. És ime! Ez a növény, a szultán ajándéka, felvidámította, illata fölüdítette, bimbói látása új életet öntött belé és visszaadta szellemének erejét.

Ekkor hívta a kertészét és megparancsolta:

— Ültesd ezt a virágot a kert közepébe. Ablakommal szembe. Ne érintse emberi kéz. Szent ez a növény, hadd legyen vigaszforrásul nekem a nehéz napokban.

Amint fejlődtek a virág levelei, úgy erősödött a kalifa szelleme, agya kitisztult, gondolatai szárnyaltak, mint annakelőtte. Ujra érezte a széles és mély ég megnyugtató közelségét. És újra a hatalmas eszméé volt minden gondolata.

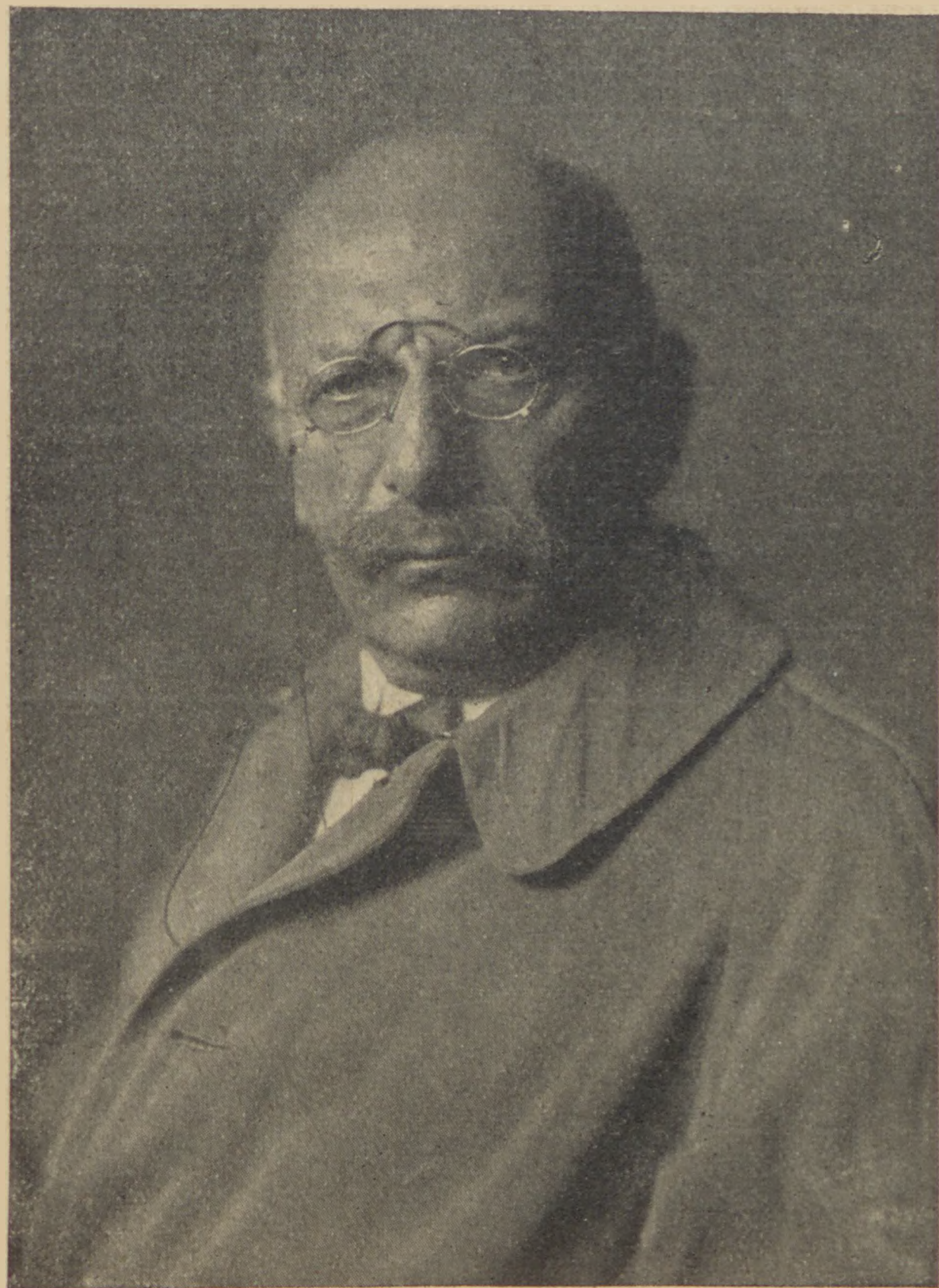
De egy napon új hírrel jött a kertész:

— Emberek jönnek-mennek és a kerítés hasadékein keresztül magukba szívják a virág illatát . . . Látom szemeiket, utálatos, buja szemeket, melyekből a vágy szól:

— Csak letépni, szagolni, kiszívni a nedvét és eldobni a szemétre!!

Az éj sötétjében, amikor nehéz felhők takarták el a holdat és csillagokat, lejött a kalifa palotájából a kertbe, kihuzta kardját aranyos hüvelyéből és az isteni virágot önkezevel leütötte.

Héberből fordította: Palai György.



Szenes Fülöp: Sándor Pál arcképe 1915-ből

Lenkei Henrik: A hívő

*Homokbuckák közt friss berek,
Patak, mely szirteken csereg,
Kit hite Istenhez emel,
Hogy tőle sohse térjen el.*

*Bár sanyarog, öröme sok,
Vidám miként az angyalok,
Fűszál, harmat, bogár, kalász
Szemében mennyei varázs.*

*Mit lát, hall: fenkölt, nagyszerű,
Ég, föld, csupa bűbáj, derű,
Az Élet, a Halál csoda,
Az Ur dicső ajándoka!*

*Üdv, jósors, gyász, kín, áldozat
A mesterműben változat,
Egy-egy húr a szent hangszeren,
Melyből örök dallam terem!*

*Napként ragyog hívő szive:
Körét száz fénnel hinti be,
S ha elnyugodott maga rég,
Hevitve gyújt sugara még!*

SUSSMANN RABBI SZENTFÖLDI UTLEIRÁSA.

Kis héber betűs füzet, részben héber, részben német, nem tart igényt az útleírás művészetére, nem is szánta a szerző a nyilvánosságnak, csak aféle vegyes naplójegyzetek a család részére. De a budapesti „Tiferesz Bachurim“ egylet, élén az agilis Stern elnökkel, nagyon helyesen cselekedett, amikor ezt a füzetet a szentföldi szegények javára, saját költségén kiadta. Mert Sussmann rabbi útleírásából lelkesítő és lángoló szeretet árad a Szentföld iránt. Nobilis ellenfél akkor is, ha bizonyos vallástalanság ellen emel kifogást és anticionista érzelmeinek ad kifejezést. Ilyenkor szem előtt tartja, amit Reb Chajim Sonnenfeld többször a lelkére kötött *וראה בטוב ירושלים* „Nézd Jeruzsálemben a jót! Csak a szépet lásd és ne légy a Szentföld kéme!“ A bibliai kéme bűnhődtek, mert rosszat mondtak Erec Jisroelről, pedig akkor még Izrael egyetlen fia sem lakott benne.“ A chalucokat, ha nem is vallásosak, a föld szeretete hozta ide és a föld szeretete közelebb fogja vezetni őket a valláshoz is. Sussmann rabbi megindultan beszél mindig az aggastyán Sonnenfeld rabbiról, aki bucsuzáskor is ezt izeni a vallásos zsidóknak: „Jöjjenek és vásároljanak birtokokat Izrael földjén és várják itt meg a messiást.“

Sussmann rabbi rövid útleírásán át meg átsillog a mély érzés őszinte poézise. Nem tud betelni a tenger kék színével, a fehér sirályok rajainak repülésével „mint lengő madársereg lebeg fölötted Isten ol-

talma“. És Jeruzsálem előtt „hangosan dobog a szív, a tekintet révedezve röpdös köröskörül, az egész emberi élet sóvárgott célja közeleg, a régi, régi vágy, látni Jeruzsálemet, itt a pillanat! . . . Utitársam rabbi Moses Léb Haas olyan megrendítően zokogott, sirt mint egy gyermek, én pedig egészen megmerevedtem, a könnyeim lassan folydogáltak arcomra és nem tudtam szólni egy szót sem . . .“ „Még most is, mikor e sorokat írom, hirtelen könny borítja el szemeimet és kénytelen vagyok abbahagyni az írást . . .“ „Mikor a kezeimet reátemtem a Szentfal köveire, melyek izzottak a nap hevétől, úgy tűnt egy pillanatra, mintha most érezném Istenünk házában égését . . .“ „És hogy vág bele a szívbe ez a sok harangzúgás Jeruzsálemben, mely minden pillanatban eszünkbe juttatja Jeruzsálem pusztulását. . .“



Szenes Fülöp: Női arckép.

Ledermann Mór tulajdonában

Igy ír Sussman rabbi, aki ha könyvet írt volna szentföldi útjáról, monumentálisat is alkothatott volna. Sokszor felcsillan a humor is. Sussmann rabbi a „kólel“ felülvizsgálására ment ki Palesztinába. Mondják, hogy a szent kólel leányai és asszonyai között is elharapózott az új női divat, kurta szoknya, rövid ujj, de ez tulzás, csak ritka eseteket látni, habár rossz nyelvek azt mondják, hogy tiltkos rendeleteket adtak ki, hogy a magyar kiküldöttek miatt minden nő szerezzen be gyorsan hosszú ujjú ruhát. De ezt nem hiszem.“ Vagy amikor Tel-Avivről szól, amelyről elmondja, hogy igenis talált ott vallásosságot és tóratanulást, igazi zsidókat. „Nem tudom mit akartak tőle?“ Ami meg a chalucokat illeti, én egyetlen chalucot sem láttam ott cigarettázni szombaton. Én ugyanis — vasárnap voltam ott.

Rabbi Kolonimos sírjáról két követ visz el, mert a legenda szerint azoknak vissza kell jönniök az elvívójükkal együtt. R. Kolonimos idejében vérvádat költöttek a jeruzsálemi zsidók ellen. A corpus delicti egy megölt gyermek holtteste volt. Szombaton volt a tárgyalás. A rabbi is jelen volt, szent kméát írt és a holt gyermekre tette, mire ez feltámadt: „Mondd meg, ki ölt meg téged?“ kérdezte tőle a rabbi. A gyermek felkelt és reámutatott egy jelenlevő arabra, aki ijedtében mindent bevallott. És mert Rabbi Kolonimos megszegte a szombatot, ha Izrael megmentésére tette is, végrendeletben hagyta, hogy kövezzék meg a sírját. Azóta is a sírja egy kavics- és kőhalom. Az elvitt kövek pedig visszavándorolnak . . .

Sussmann rabbi őszinte meghatottsággal számol be szentföldi útjáról, az első új honfoglalókról, a petach-tikvai martirokról, hősookról és különösen a szegények szenvedéseiről: „Csak egy ruháról, egy kalapról kell lemondani és nagyot és mulhatatlant lehet alkotni Jeruzsálem romjainak felépítésével!“ És Sussmann rabbi elmond egy érdekes és jellemző jelenetet: Visszafelé együtt ültek a vonaton az amerikai Posner rabbival, akivel Jeruzsálemben egy hotelbe kerültek és melegen összebarátkoztak. „Szigorúan konzervatív, szentéletű, szolid nemes finom öreg úr. Nyugodtan társalogtunk egymással a kupéban, amikor hozzánk lépett egy amerikai zsidó és beszélni kezdett a cionisták vallástalanságáról, az eretnekség zsidó egyeteméről stb. Erre váratlan vihar tört ki. Posner rabbi felugrott, minden tagja reszketett az izgalomtól, hangosan reátámadt a szidalmazóra: „Maga zsidógyalázó! Hagyja békében Erec-Jisraelt! Maga pose-Jisroel, mit akar Erec-Jisraeltől? Maga kém, hiszen azt se tudja, mi az zsidóság! Én is önfeláldozóan üldözöm a vallástalanságot és hitetlenséget otthon Amerikában, de Erec-Jisraelt békében kell hagyni!“ Ugy ordított mint egy oroszlán, ez a szelid, jóságos öreg úr, a másik mentegelőzni akart, de Posner rabbi nem engedte szóhoz jutni. Hangja remegve mennydörgött: „Mit akar maga itt Izrael gyalázója?! Inkább ne jött volna ki ide! Ugy meggy most haza, mint hajdan a kéme!“

Sussmann rabbi is kifogásol egyet-mást vallásosság tekintetében, de ezt is simogatón, szeretettel teszi. Mert szeretetet vitt ki magával és szeretettel bucsuzott a Szentföldről. „Mikor messziről utoljára láttam Jeruzsálem falait, könnyezve kiáltottam a szent város felé: Isten veled Anyám!“

P. J.



Szenes Fülöp: Éltető napsugár. Sonnenstrahlen.

Első Ferenc József gyűjteményéből. Bánd Józsefné tulajdonában

CSILLAG IBOLYA: RÉGELE, A SIRATOASSZONY

*Kó-szos a duny-há-ja!
Ré-gele szok-nyá-ja,
Bóhák ugrán-doznak benne,
Tetük fickán-doznak benne,
Ré-gele szok-nyá-ja!*

Három vállas, markos legény süvölti ezt a magukcsinálta nótát egy imbolyogva totyogó, bugyrot cipelő asszony felé. Az egyik letépi az asszonyság fejéről a kendőt és ráköp a hajára. Az asszonyság cammog tovább. Még sem iordul. Valaki odakiáltja neki, hogy leköpték. A nyál a kontya közepébe fröccsent. Érzí, hogy csorog le a nyakára. Ráncos, sárga arcán sötét, szégyenkező foltok folynak egymásba. Most újra felvisong a hi-hi. Nekitámaszkodik a palánknak. Körülnéz. A szeme kék. Istenem! A szemei tiszták, kisgyermekesek, ijedtségtől kitágultak. Most új nótába kezd a három legény:

*Zsidó bidó mehehe!
Van-e neki tehene,
Van bizony kettő,
Sovány, mint a vessző.*

Amíg a legények énekelnek, az asszonyság eltolja a helyéből a palánk két deszkáját. A résen beemeli először a bugyrát, aztán behuzza

magát is rajta. Az első nóta megismétlődik. Aztán a három legény megrázza a palánkot, bele-bele rüg egyet-kettőt. Párszor nagyokat káromkodnak, egyenkint beköpnék az udvarba, morognak. Elmennek. Csend. Az asszonyság a bugyrával bibelődik az ajtaja előtt. Kivesz belőle egy fél kilós frankkávét, egy citromot, egy csomag gyertyát, egy fél téglát, egy pipere-szappant, egy csomó zöldséget, egy üres pléhdobozt, fehér rongydarabkákat, vakolathulladékot, egy tojást, egy fonott kalácsot s a legvégén egy még ficáncoló pontyot.

Kinyitja a lakását. Egyedül van. Amikor valamit csinál, hangosan megmondja. Mielőtt valamit csinál, azt is megmondja. A terveiről, a multjáról, a napi eseményekről, a pillanatnyi közérzetéről, mindenről, ami neki élet, beszámol. A kályhával beszél, a padlóval, a falakkal, a kötényével, magával. Hangosan. Sokszor kiabál is.

— Most tüzet csinállok. Ná, ez a Kénigné! Zó szekiirn! Nem elég neki, hogy három emeletet megyek fel, hármat le az én fájós lábaimmal, még kiküld a spirituszgyárba. Még! Még nem elég! Nemsokára már kávét inni sem szabad! Nemsokára. Szédülök tőle! Régele te már öreg vagy. Régele te már szédülsz. A kávécská-



Szenes Fülöp: Böske

tól. A jó finom kávécskától. Haszt mar é hal! Az a kofa engem becsapott! És ennyi pénz. Ja, ha anyám élne, minden másképp lenne. Nem kellene hajnalban felkelni és menni ki. Amíg én tiz ludat felbontok a májasnak, addig éjfél lesz. Aztán mit ad érte? Egy fél aprólék. Ez is valami? . . . Régele te máma megint sokat vagy méregben. Eredj, csinálj szombatot! Ejnye . . . az a Sáni se ír. Az se! Nekik már ugyis mindegy. Azt mondják azér, mer smaddolva . . . dehogy is, hiába van ő smaddolva. Mi az a keresztvíz? Semmi. Ha eccer zsidó, akkor zsidó. Az mindegy. Ha gazdag lettem volna, majd nem vette volna el azt a heptikását. Miből tanult volna? Becsukatni csak nem hagyhatom magam? Aztán az anyja is. Én csak a nénije voltam, de az anyja!? Neki van a fattyú, nem megakarja ölni? Hát azt nem lehet. Hová tettem a gyertyákat? Má nem tudom, hogy mit hová teszek. Má nem tudom. Hiába.

És közben Régele szombatot csinál. Megmosdik, felöltözködik más ruhába, a fejére kicsi, csipkés szélű kendőt köt. A gyertya lángja felett körbe-körbe simogatja a levegőt. Aztán vacsorál. Hosszan szörcsögve szíjja a levest, csámcsogva rágja a húst. Vacsora után fekete-kávét iszik. Aztán Régele lefekszik. Szombaton ismerősöket látogat, akik közül az egyik ott tartja ebédre. Az ismerősök kíváncsiak, Régele

pedig mindent tud. Régele magyarul analfabéta. Nem tud írni, sem olvasni. Csak héberül tud egy picikét betüzni. Irni nem. Meg a számokat tudja leírni tizig. Meg talán a nevét. De azért elmondja, hogy mi van az ujságban. Beszél gyilkosságokról, járványról, politikáról, mit lehet olcsón venni, hol. Beszél a város pletykáiról, mert mindenről ő van a legjobban értesülve. Régele mindenkit ismer. Minden uriházba bejár. Libát visz öletni, pénteken az ünnepi kalácsot viszi haza, elmegy a piacra bevásárolni a nagyságáknak, akik pénzt nyomnak a kezébe, hogy alkudjon ki egy pár tyukot vagy kacsát, mert neki olcsóbban adják. Persze Régelenek ilyenkor a legrongyosabb cipő van a lábán, a piacot végiglármázza, hogy a drága pénzért ilyen gírhés gunárt akar adni az a hosszú kofa, totyog egy óra, két óra hosszat ide-oda, amíg aztán megcsipi a jó falatot. Sokszor a kocsikról kapja le a kiszemelt állatot és ilyenkor összeveszik a többi nagyságakkal, akiknek mult kedden hetivásárkor libát vett, mert ő most másnak vesz libát. És Régele annak mindig jót akar, aki őt a vásárlással megbizza. Amíg cipeli a hóna alá csapott gágáló, ficánkoló, kotkodácsoló állatot, addig is beszél. Az utcán végig.

— Persze! Mert a naccságák fején kalap van, a naccságák nem mehetnek. Cselédre nem bízhatják. A kofák tudják a kalapról, hogy sok pénz van ott. Drágábban számítják. Hát ezért köll a szegín embernek ráfizetni. Ezért huzzák le a szegín ember bőrit. Ja! Ezek tudják a Régelerül, hogy van neki a Sáni, aki doktor, aztán pénzt küld. De milyen buták ezek a kofák. Azt nem értem. Hát azt hiszik ezek, hogy minden héten küld a Sáni?

Régelet szeretik mérgecsíteni az ismerősök, aztán hazudnak a saját pénzükért. Azt mondják, hogy olcsóbban vettek. Ilyenkor Régele megáll egy utcasarkon, nem törődik azzal, hogy löködik a többiek, hanem csak áll, számolja a garasait és spekulál, hogy mennyit tegyen hozzá a libához, hogy a naccsága ne tudja meg, hogy ő milyen ügyetlen. Aztán a berzlijéből a naccsága pénzéhez tesz. Persze a nagysága nagyon örül, megdicséri a Régelet, hogy milyen jól tud vásárolni és addigra már Régele arca is ragyog az örömtől, elhiszi, hogy olyan olcsón vett, mint ahogy mondta. A nagysága ilyenkor uzsonnát ad Régelenek! Délután hazaindul és a kishidnál mindig eszébe jut, hogy milyen bolondságot csinált megint. Ott aztán megfog minden ismerőst, elmeséli az egész dolgot, persze azt óvatosan elhallgatja, hogy ő hozzátett a saját pénzéből a liba árához, hanem azt mondja, hogy a Zalcerné így meg úgy, hogy azt mondta neki, hogy eldugott a pénzéből, meg hogy ő lop, de kérem maga azt nem tudja, hogy milyen szent ember volt az én papám meg a mamám is, hogy ő róla ilyent mondani. Hát hiszen, ha méregbe

jön, majd ő is elmeséli mindenkinek, hogy a leányához kimindenféle ifijur jár, mert ő tudja a multkor annyian voltak, a Sárka meg kiment az előszobába és ott öleltette magát azzal a medikánerrel, hogy ő tudja, mert cukrásztortát vitt nekik és állt és nézte, hogy mit csinál a gazdag Zalcerné leánya. Egy urileány, finom leány, aki annyi iskolát járt, mégsem tudja, hogy mi járja. No iszen adna ő annak a leánynak, ha az ő gyereke volna. Aztán meg az a...

Az ismerősök a meséi tejszínét leszedik, aztán otthagyják. Régele ilyenkor mérges lesz, hogy nem hallgatták a végét meg, hát a legközelebb jövő ismerőst újból megfogja, annak meg az elébb elmentről mesél.

Régele hatvanéves. Szívességtévésekből él, meg a nevelt fiából, de azért van neki rendes foglalkozása is. Régele siratóasszony. Halottakat öltöztet, halottakért imádkozik. Ezért pénzt kap a hitközségtől és pénzt kap a halott hozzátartozóitól. Több siratóasszony van a hitközségnél, de egyik sem olyan rutinirozott, mint a Régele. Régele valódi könnyeket potyogtat. Valami imafélét motyog, aztán fürgén bukfenceznek a könnyei. A halott hozzátartozójának elmondja, hogy mejngott, milyen finom ember, milyen jószívű ember volt, hogy milyen kár érte ilyen fiatalon, közben pedig arra gondol, hogy neki nincs papája, nincs mamája sem, hogy ő öreg, magára hagyatott, senki sem törődik vele, egyedül van, még egy kuttyája sincs s neki sirni kell, siratni azt a másikat, akihez sem életében, sem halálában semmi köze nincs és neki sirni kell, sirni kell sokat, mert minél többet sir, annál jobban meghatódik a hozzátartozó és annál jobban kezdi sajnálni a saját fájdalmát. És ilyenkor pénzt adnak a Régelenek és azt mondják, hogy jöjjön fel minden hónap elején. Annál a háznál egy hónap múlva Régele fontos lesz. Kikérik a véleményét a divatról, a főzésről, mindenről és a halottról többé nem beszélnek.

Délutánonként Régele kötést meg horgolást visz a temetőbe és ott kézimunkázik. Ha valaki jön egy régen elmúltat meglátogatni, akkor Régele vezeti el a sirhoz. Fejfa nélkül ismeri a sirokat, mert kiskorától kezdve otthonos a temetőben és akik régebben haltak meg, mint ő él, azokról is tud, mert az anyja is siratóasszony volt és begyakorolta őt a mesterségbe. Régele ilyenkor magasztalja háziasszonyosan, kedvesen a temetővendéget, hogy milyen derék és jó úr,



Szenes Fülöp: Szapulás

Tratsch

aki ennyi idő múlva sem felejtí el a rokonát és neki majd az Isten aranyos éveket fog adni, mert nem feledkezik meg a szegényekről. Ettől a biztatástól a látogató jókedvű lesz, elfeledkezik arról, hogy itt nagycseppű könnyektől fekete a föld s hogy a falevél nesze, pici és szőke gyermekek utolsó sirása és a céltalanság, a semmi az a kis domború emelkedés a lábai előtt. Régele pedig kitalálja, hogy éppen azért jött ki a temetőbe, mert meg akar nősülni és arra akarta kérni a meghalt anyját, hogy imádkozzék a boldogságáért. Régele ilyenkor megígéri, hogy majd ő is imádkozik a halotthoz, hogy a halott imádkozzék az Istenhez.

Esős időben, mikor a temető utait csillogó, nyulós sár olvasztja, Régele otthon marad, várja a testvére gyermekét, akinek tetűt keres a fejében, akit megmosdat, kipucolja a cipőjét és tojást meg turóstésztát főz neki. A testvérével nem beszél, mert a testvérének végrehajó az ura és restelli őt, a koldust, a siratóasszonyt, akit kicsufolnak az emberek, akiről nótát költenek a csavargók. A testvérére simfel.

— Tudod idesem, a mamád az egy Slach

Rózi! A mamád két évig slingelt egy alsószoknyafodrot. Garnix. Immer weinen. Neked csak a bolond Régele tud főzni. Ugy-e kis leány?! Csak az jó. De neked igazad van. A Régele tiszta. Angyalom én három vízben mosom a zöldséget. Pedig baj van . . . A Régele nemsokára meghal. A Régele szédül. Már a kávétól is szédül. Pedig csak a kávé tartja a Régelet életben. Te majd kijösz a sirjára. Azt mondd bele: — Régele! Itt van a kis leány. Imádkozz a kis leányért! Majd meglátod. Így lesz. Aztán hozz nekem virágot. De ne a hosszú Kádárnétól hozd. Ott nem szabad venni. Az a gángó becsap. Nincs rendes virága se. Tökvirág. Tátogető, fejjli, jázmin. Stinkolnak. Olyan a szaguk, mint a medecináé. Ejnye kis leány! de hosszú körmeid vannak. Gyere levágni. Add ide a nécejgót, benne van a kisolló. Hát szabad ilyen körmökkel járni? Vigyázz! Tedd a kötenyembe a kezed. Nem szabad elszóródn belőle, mert el kell égetni. Azért az ember a másvilágról visszagyűn összekeresni. Gyere bekenem a hajad egy kis levendula pálinkával. Attól jó szaga lesz a fejednek. Ides kicsinyem a fej a legfőbb. A fej. A fejnek tisztának kell lenni. Mindig. Az ember más gondolatokat kap attól, ha a feje tisztán van. Látod mindjárt milyen



Szenes Fülöp: Jób!

szép leszel.. Hát most vizitben vagy nálam. De nem tudja a mamád, hogy eljöttél hozzám: ugy-e? Ne is mond neki, az féltékeny rám, mert te engem jobban szeretsz, mint őt. Pedig én csak koldus vagyok. Teneked az nem baj. Ugy-e ides leányom nem baj? . . . Te mégis egy nagy asszony leszel. A világon te leszel a legnagyobb asszony. Majd meglátod. A bolond mondja, de az igaz. Az ajtódnál majd szegények fognak állni, betegek, szomorú emberek. A gatyás Löwingerné is elmegy majd hozzád. Az téged nem szoptatott. Az anyád beteg volt, amikor születted. Neki pénzt adott, hogy adjon neked tejet. És nem szoptatott. Irigy volt. Talán nem is tehet róla. Neki is van gyereke. Annak akarta mindent adni. Harmadik nap, amikor megszülettél, hozzám hoztak egy talicskában. Olyan piciny voltál és úgy néztél . . . te jó Isten, hogy néztél! Hogy én hátra mentem a Ságiné hidasa mögé az udvarba és kukoricát adtam a malacnak, mert éhes volt, pedig ez bűn, mert zsidónak nem szabad malacot etetni, a bűn és én simogattam a malacot és sirtam. Istenem. Egy malacot is kell szeretni! Az is Isten teremtménye. Egy kis gyereket meg... nem is tudom... akkor is haragba voltam az anyáddal . . . Adtam neked kávécskát. Világos, egészen világos kávécskát. Kanálból. Azt megittad. Mindjárt szerettél engem. Sirtál, amikor visszavíttek tőlem. Én is szerettelek. Pedig az apádnak is kellene téged szeretni. Hozzája hasonlítsz nagyon. Egészen az a fekete cigányember. Csakhogy a te szemeid nem olyan vadak. A te szemeid mások. Ides kis leányom mindig sírnak a szemeid. Ez a Régelet mindig megsiratja. Valahányszor a szemeidre gondol és erősen gondol rá éjjel, amikor tizszer is gyufát gyújt, mert nem tud aludni, akkor mindig sír. A szemeid megsiratták a Régelet. Kis leányom mindenem a tied lesz. A butorok, a kis lámpás, minden. Csak a mozsarat ígértem a sánta Kohnnénak. Az egyszer fölsegített az utcán, amikor elestem. Elvágódtam. Akkor megígérted neki a mozsarat. Ne felejtse el neki odaadni. Nem szabad megtartani. Én látni fogom. Ugy kell csinálni, ahogy mondom. Azt megígérted. Neked nem kell a mozsár. Te egy gazdag, nagy asszony leszel. Nem fog kellened. Az album is a tied. Benn van az apám fényképe, amint alszik. Nem engedte magát levetetni. A rabbisapka van a fején. Olykor kicsi és gyöngyös. Majd megismered. Egyszer lefényképezték, amikor aludt. Az apám nem mondta honnan jött. Azt hiszem Spanyolországból. Azt mondta, nincs senki rokona. Nekem megjósolta az életemet. Ilyennek jósolta. Azt mondta, hogy nem leszek boldog. Hogy ilyen árva kutya leszek. Hogy azt fogom enni, amit más kidob. Hogy koldulni fogok. Mindent megmondott . . . Az apám se szerette az anyámat. Senkit sem. Az mindig tanult. A könyveit sze-

rette. Minden este elment a tisztelendővel sétálni. Azt mondták a környékben, hogy bolond a Schneider. A katolikus tisztelendővel sétál át éjszakákat. Azt szerette. Amikor a vérvád volt, akkor nem szabadott zsidónak kereszténnyel beszélni. Ők ketten dugva találkoztak. Egyszer vendég jött hozzánk és a tisztelendőt elbujtattuk a szekrénybe. Hogy ne lássák. Az apám egy szent ember volt. Okos. Hófehér haja volt. Negyven éves volt, amikor meghalt. Már negyven éve fekszik. Még nem süppedt be a sirja. Csupa nagy tudós közé van eltemetve. Milyen messze kerülök tőle... Én is abban a temetőben leszek. Én a fal mellé kerülök. Egészen hátra. Nincs pénzem, nem tudok helyet venni. Szegények odakerülnek. Mind hátra. Szegények, meg öngyilkosok. Majd elférünk egymás mellett. Csak egyhamar ne haljak meg, mert a Fánit nem szerettem életében. Pedig akkor odatennének.

A kis leánnyal minden hónapban egyszer levelet írat. Egyet a Sáninak, akinek megköszöni a küldött pénzt, akinek a levél végén mindig sok jót kíván és a feleségének mindig azt üzeni, hogy szeretné, ha elválnának; s egyet egy rokonának. Egyszer ettől a rokontól levelet kap. Régi közös ismerősük meghalt, beszélnek a sorok és milyen rettenetes is az, hogy meg kellett halni annak a nemesszívű asszonynak. Régele azt az asszonyt nem állhatta ki. Hát a hónap elején, mikor a levelet íratja, azt diktálja a kis leánynak, hogy kedves rokonom, igen örülök, hogy meghalt a Wertheimerné és én most kicsit gyöngélkedem, drága a cipő. A kis leány nem akarja írni, hogy igen örülök. Régele felháborodik. A kis leány azt mondja Régelének, hogy tanuljon meg írni. Régele gondolkodik, aztán keserves grimasszal kijelenti:

— Ná! Én nem tanulok meg! Hatvan éves multam és eddig nem tanultam, hát most tanuljak meg? Hogyan? Iszen a Grünzweigné mondta, hogy nehéz. Nem lehet leírni mindent, amit egy perc alatt elgondolok magamban, vagy meg akarok mondani. Nem. Azt nem tudom leírni egy nap alatt sem. Kis leány, akkor nekem millió billió évig kellene élnem, hogy megírjak egy levelet. Így jobb nekem. Amikor ujságot, meg könyvet látok előttem, elgondolom, hogy mi lehet benne. Ez nekem inkább örömet csinál. Az ujság . . . ná! Mint a Rótné teája. Kiíszom, vége van. Nem marad bennem se, a csészében se. Mindennek vége van benne. Az nem kunct! Semminek sincs vége! Ha vége lesz a világnak, akkor se lesz semminek se vége. Akkor . . . megmozdul a Leviatán és fordul egyet . . . Én gondolom, hogy a Leviatán hasa alatt most is élnek emberek, akik . . . akik nem tudnak mozogni. Talán akkor majd azok gyűnnek. Talán azok majd úgy születnek erre a világra, hogy mindjárt tudnak olvasni. Mint



Szenes Fülöp: Prima-vera

ahogy más kis gyerek sirni tud, az első perctől. Azoknak talán még császáruk se lesz. Én így gondolom. Minek élni? Öreg lesz mindenki, vagy meghal. Hajnalban megyek a májashoz. Hat ludat kell bontani. Nem szeretem csinálni. Mindig arra gondolok, hogy él. Orvosnak lenni is gyomor kell. Embert nyiszálni. Turkálni benne. Az ember éppen annyi neki, mint nekem a liba. Én nem is megyek talán többet a májashoz . . . Ja, ha nem kellene a pénz. Na ja! Ha nem kellene . . . Nem jó élni! Semmi sincs ezek között, ami valami öröm. Én, a szent ember gyereke. Semmi öröm . . . semmi öröm... Hova is legyek? A menházba nem akarok. A menházba nem akarok, azok mind köpködnek, a leves felét kilötyögetik az asztalra. Mejngett! Milyen ronda az ember! Azt mondják szép. Ha három napig nem mosakszik, rondább, mint a kukac. Én nem tudom . . . az a földben van, mégis milyen rózsaszín. Aztán, hogy félnek az ilyenek a haláltól, meg a kukactól. Pedig az nem csontos, nincs ilyen ezerféle csomó, bütyök rajta, mint az ilyenek kezén, lábán, derekán, vállán. Fecni, fecni, fecni ember! Azt mondják homlok, meg fehér, meg fekete. Micsoda szépség? . . . Egy nyavalyát! Azért . . . nem jó,

No ides gyermekem, most menj haza, mert megvernek a csavargók később. De ne fuss az utcán. Tegnap este láttalak. Nézted az árnyékkodat a falon és futottál előle. Nem szabad! Nem szabad az árnyék előtt elfutni. Az árnyék sötét, azért futsz előle. De ides gyermekem, minden embernek sötét az árnyéka!

Régele minden héten virágot visz a temetőbe az ismerős halottainak. A sirok előtt megmegáll. Mentegeti magát a sir előtt, amelyre szerényebb virágot fektet.

A temetőben gyümölcsfák élnek. Félig érett barackot, kökemény körtéket szakít le a fákról. Elrothadt, lehullott fehér szedert vesz fel a szomszéd fája alól, beleteszi a zsebkendőjébe és odaadja az uton a kis gyerekeknek. A fehér szedret egyszer egy kis kutyának kínálta fel. A kutyus megszagolta, aztán elszaladt. Régele kiabálni kezdett:

— No nézd! A szemtelen! Nem eszi a finom fehér szedert — és felveszi újra a kutya elé tett szederszemeket, megtörli szemenként, gondosan és nagyokat csettintve megeszi. Az mindennél jobban ízlik. Ezt nem adták. Ezt ő maga szedte fel a földről. Ez finom. Ezért hajolnia, ágaskodnia kellett. Ezért dolgozott.

Régelet azzal is gúnyolják, hogy részeges. Pedig ő csak nagyon-nagyon ritkán szokott inni, rendszerint a Kénigné, meg a Zalcerné miatt egy fél deci rostopcsint. Ha iszik, akkor hallgat. Legfeljebb csak ennyit mond: — A rostopcsin jó. Így tesz a gégémbe: „kul, kul, kul.” Ettől elfeledkezem magamról. Könnyebb lesz nekem. Slejjerben van a fejem tőle. Lepke, meg felhő van belül. Ilyenkor azt is mondhatnák, hogy smaddolt vagyok, vagy én vagyok a király. Mindegy. Ides mamám a rostopcsin jó.

És egyszer Régele előtt fekete macska szaladt el. Azt mondta — ez halált jelent. Három napig feküdt. Nem mondta, hogy fáj valamije. Csak feküdt. Beszélt a dunyhájával. Aztán nevetett:

— Csak azon nevetek, hogy ezek is mind odakerülnek. És én külön leszek. Ganz szeparát. Hátul. A Kénigné, meg a Zalcerné szorosan egymáshoz nyomva . . . és hiába a sok pénz . . . Minden hiába. Az én kis leányom mégis egy nagy asszony lesz! . . . A legnagyobb asszony! Ő nem fogja mondani, hogy a Régele koszos, meg bolond . . . Ná!!! Az én kis leányom sirni fog értem. Az mindenkiért sir. Virágér . . . kutyáér . . . csibéér . . . a fecskéfészékér . . . mindenkiér . . . mindig sir . . . sir a szeme a világér . . . Csak azért sirok, hogy ezek is mind odakerülnek . . . a Kénigné . . . a Zal-cer-né . . . a szemüveges Krauz . . . mind . . . mind . . .

DR. GROSZMANN FRIGYES: BECSÜLETSÉRTÉS ÉS RÁGALMAZÁS A HÉBER JOGBAN

Szerzőnek Héber büntetőjog és bűncselekmények c. munkájából



héber jog általában becsületsértés és rágalmazás alatt érti úgy az emberi méltóság jogának, mint az egyéni becsületnek jogtalan és szándékos megtámadását. Becsület alatt érti az egyének emberi méltóságát, az Isten képmására teremtett embernek (Móz. 1. könyv. V. f. 1.) etikai, erkölcsi értékét, melyet a héber jog hathatós büntetőjogi védelemben részesít, az ember születésétől haláláig, sőt azon túl is.

A héber jog egyéni becsületvédelemben részesít minden embert — mert minden embernek, a legjelentéktelenebbnek is megvan az isteni rendeltetése — szolgát, szabad embert, kiskorut, nagykorut, tudóst, tudatlant, férfit és nőt, azonban az ítélőbírónak a sértett fél ebben minőségét mérlegelnie kellett a büntetés kiszabása szempontjából. (Baba Kama 83. b. Majmonides Chobel Umazik 3. 1. Chosen Mispot 420.)

Becsületsértésnek, mint jogi értéknek finomságát egyetlen jogrendszerben sem találjuk meg oly tökéletes vonatkozásban és féltve őrzött desztilláltságban, mint a héber jogban. Ha elgondoljuk, hogy a legfejlettebbnek elismert törvénykódexben, a rómaiak jogában csak a római polgár tetteleges bántalmazása tekintetik becsületsértésnek „injuriának”, majd a XII. táblás törvény már fejlettebben, de még mindig csak a gyalázó iratokat, gyalázó költeményeket (libelli famosi) tekintette becsületsértésnek és ezt is csak szabad polgárokkal szemben történt elkövetés esetén büntette, ha meggondoljuk, hogy a művelt világ jogrendszerének kiinduló pontjául szolgáló római jogban, a szóbeli sértés és gyalázkodás miatt nincs helye keresetnek és hogy fenti értelemben vett becsülete csak római polgárnak volt (ami által eme emberi jogból ki volt rekesztve a római birodalom lakóinak legnagyobb része) és ha szemben állítjuk eme korlátok közé szorított polgári becsületet a héber jog egyéni becsületével, mely még a rab-szolga becsületét is védi, akkor éreznünk kell ama csodálatosan fejlett jogi atmoszférát, mely a héber jog ősi foliánsaiból felénk árad.

Az egyéni becsület fogalmát csak évezredek múltán kezdik a törvényhozók törvénybe iktatni, a germán jog az első, mely bizonyos súlyosabb esetekben az egyéni elkövetett szóbeli becsületsértést intézményileg bünteti. A régi magyar jogban is szerepel a szóval elkövetett becsületsértés a magánvétségek között, melynek magánjogi uton követelhető következménye volt az úgynevezett „nyelvváltság”, mely után pénz-bírság járt, amely pénznek egy részét a sértett

kapta. Mint büntetendő cselekményt azonban a magyar jogban először az 1843. javaslat vette fel.

A héber jogi értelemben vett egyéni becsület fogalmát az egész emberiség jogfelfogásában csak a nagy francia forradalom eszméinek elterjedése után találjuk meg, melynek magyarázata abban rejlik, hogy a francia forradalom ismertette el az emberiséggel az egyéni szabadságot, a jogegyenlőséget, melynek alaptétele, hogy minden embert erkölcsi lénynek kell tekinteni, egyenlő jogokkal. A modern jogalkotásban a Code Penal az első büntető törvénykönyv, mely az emberi méltóságot, az egyéni becsületet tekinti a becsületsértés jogtárgyának.

Ime évezredek kellettek ahhoz, hogy a modern jogfejlődés elérje e tekintetben a héber jog erkölcsi, humanisztikus és etikai magaslatát.

A becsületsértés és rágalmazás jogtárgya: bármely élőszemély, vagy jogi személy (testület, hitközség stb.) *Halott* ellen elkövetett becsületsértés, vagy rágalmazás esetén a halott emlékének meggyalázása a bűncselekmény és ez esetben sértettnek az elhunyt családtagjai tekintendők. (Ch. M. 420.) Büntetése súlyosabb, mint a közönséges becsületsértésre szabott büntetés. „Aki halottat sért, büntetendő: 1. böjttel, 2. köteles magábaszállva megtérni, 3. a törvényszék mérlegelése szerint pénzbüntetéssel sújtandó.” (Mordechaj Perek Hachovel), továbbá ha élnek a halott hozzátartozói és közelben laknak, tartozik a terhelt személyesen elmenni és bűnbocsánatukat kikérni, ha pedig távol laknak, akkor küldöncöt tartozik hozzájuk küldeni és így kikérni bocsánatukat. (Moharam.)

Az elkövetés módja: lehet szóbeli, írásbeli, cselekménybeli, fizikai eszközökkel, továbbá közvetett és közvetlen.

Becsületsértést követ el: aki embertársa ellen ütésre emeli kezét, bár meg nem ütötte. (Chosen Mispot 421.)

Aki másnak haját lenyirja, (u. o. 121. 12.) aki sárral, faforgáccsal dobja meg embertársát (u. o. 121. 28.), testi sértés okozása nélkül.

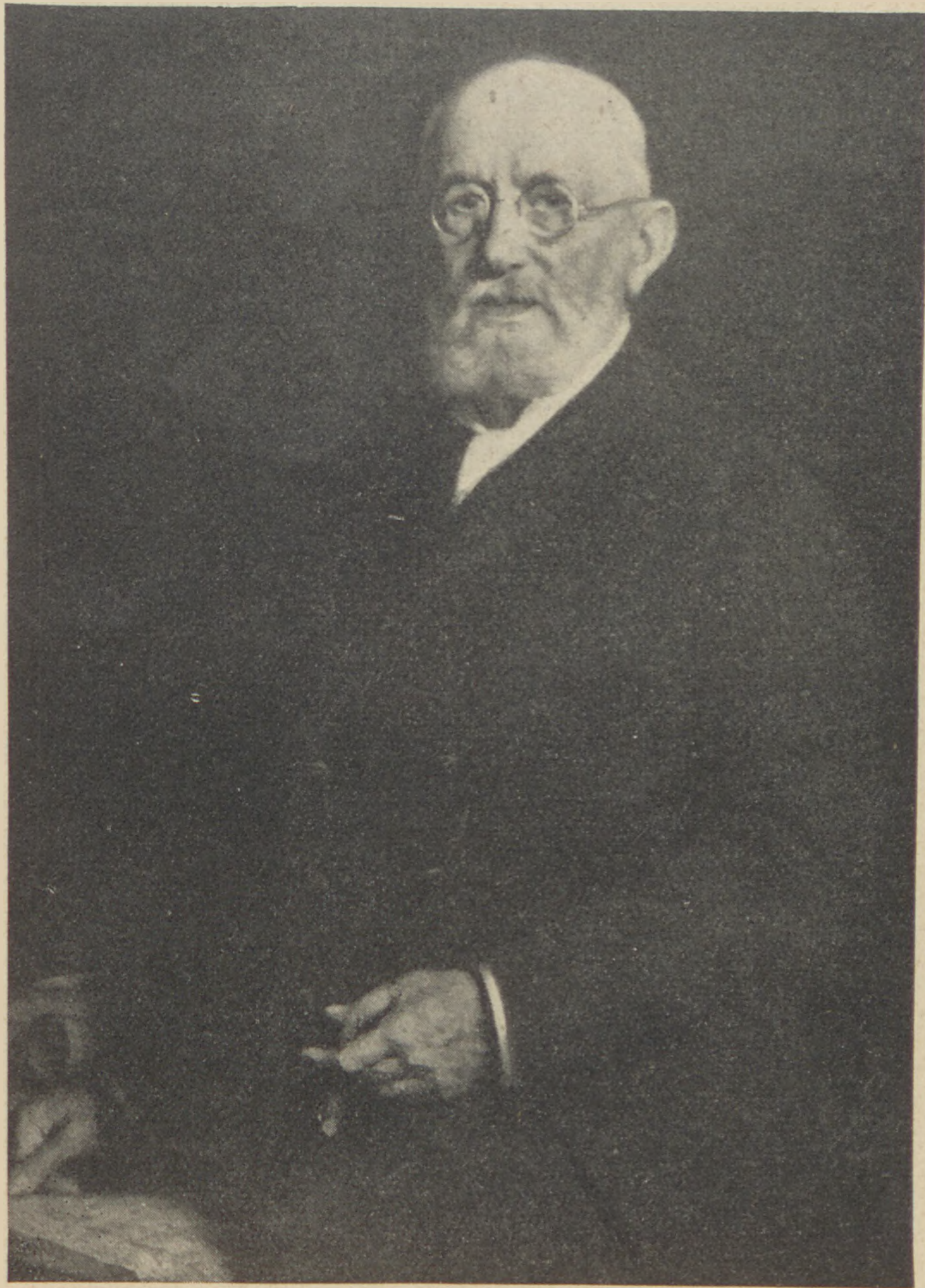
Aki felebarátját leköpi. Itt különbség teendő, ha pusztá testére köp, vagy ruhájára.

Aki embertársát fattyúnak nevezi, vagy azt mondja, olyan vagy, mint egy fattyú (u. o.)

Aki valakit megrug, ha nagyobb baja nem történik, aki felebarátját nyilvánosan megszégyeníti, ami által arca elfehérül és elhalványodás folytán arcából kitódul a vér, az bizonyos mértékben „vérontást” követ el. (Baba Mezia.)

Aki megtért bűnösnek régi bűneit sorolja fel és őt megszégyeníti. Tilos még célzást is tenni, amellyel régi bűneit feleleveníti.

Rágalmazást követ el ama bíró, aki meghozott ítélet után kimegy és így szól a vádlotthoz: „Én a te javadra szavaztam, de bírótársaim ellenem voltak, nem tehettem semmit, miután kollegáim többségben voltak”. Mert a



Szenes Fülöp: Popper István arcképe

bíró eme cselekménye beleütközik Mózes 3-ik könyve 19. 16. tilalmába „ne jársz mint rágalmozó néped között”. (Szanhedrin 31. a.)

„Teljesen közömbös — mondja Majmonides — ha valaki a rágalmat felebarátjának távollétében teszi meg, vagy szemébe mondja. Általában ha valaki olyat mond, amely egy harmadiknak, akár pénzben, akár moraliter kárt okoz és amely alkalmas arra, hogy az illetőben lelkifájdalmat, vagy szorongató érzést váltson ki, ez már gonosz rágalomnak tekintendő. (Mischne Thora Hilchot Deot VII. 5.) A levélbeli sértés a cselekménybelivel egyenlőnek tekintendő. A Széfer Hachaszidim 737 a következőket mondja: „tilos oly levelet továbbítani, melynek tartalma rágalmat és becsületsértést foglal magában és kötelessége mindenkinek az ily levél kézbesítését megakadályozni.”

A meggyalázó és sértési szándék szükséges. (Choschen Mispot 421. 1.) Ezért, aki álmában sért meg valakit, nem büntethető (u. o.), ezért, miután a szándék az irányadó, a büntetés kiszabásánál is mindig a szándék mértéke, nem pedig a tényleges elkövetett cselekmény vétetik



Szenes Fülöp: A művész leánya.

Portrait

a büntetés kiszabása alapjául. „Aki kiskorut akar sérteni és kitudódik, hogy az illető nagykorú, büntetés kiszabása szempontjából olybá vétetik, mintha kiskorut sértett volna. Ha szolgát akar sérteni és kitudódik, hogy szabad embert sértett, oly büntetés szabandó reá, mintha szolgát sértett volna. (Majmonides Hilchot Chovel Umazik I.)

Kölcsönös becsületsértés esetén a héber jog elve, hogy csak a kezdeményező büntetendő, mert ha valaki felebarátjára üt és ez visszakiáltja néki: „te fattyú”, akkor utóbbi felmentendő, mert írva van **וְהוּא כִּי יִהְיֶה לַבָּנוֹ**

Büntetések: Aki lábával megrugja felebarátját, az fizet 5 szelát. Aki térdével megrugja felebarátját, az fizet 3 szelát. Aki összecsukott ujjával, vagy öklével üti felebarátját, az fizet 13 szelát. Aki tenyerével üt, 10 szelát. Aki tenyerével arcba üt, 50 szelát. Aki kezének külső felületével arcba üt, az fizet 100 szelát. Aki felebarátjára köp, 100 szelát.

Több rendbeli bűncselekményt képez, ha ugyanazt a bűncselekményt többször, akár egymásután és ugyanazon emberen követte el, pl. több ízben ütötte meg vagy köpte le. Ez esetben

minden egyes cselekményért külön-külön büntetendő és a pénzbüntetések összegezendők.

Mérlegelnie kell a bírónak a büntetés kiszabásánál azt is, hogy tiszteletben álló egyéniség-e sértett (u. o. 43.) A köztisztviselő elleni sértés súlyosabb, mert személyét tekintve, nagyobb szégyen érte. **בושתו מרובה** Kohanita ellen elkövetett sértés súlyosabban mérlegelendő, mint más törzsből származóval szemben. A büntetés nagysága általában az elismerés azon fokától függ, amelyen mindkét fél, a sértett és sértő fél, állanak. (Baba Kamma 83. b. Majmonides Chobel Umazik 1.3.

Aki tudóst sért meg, magasabb pénzbüntetéssel sújtandó. (Ketubót 4. 8. T. i. B. K. 8. b.

A jeruzsálemi Talmud elmond egy esetet, hogy valaki rabbi Judát, Chanina fiát megsértette és rabbi Simon Lakisch fia az illetőt egy font arany fizetésére ítélte. (Tj. Ketubót).

A büntetések kiállása után tartozik vádlott sértettől bocsánatot kérni, azonban a bocsánatkérés maga a héber jog szerint nem elegendő, hanem szükséges még a bűnbocsánat elnyerése magától a sértettől. „Aki felebarátját megsértette, bár a bűnváltságot kifizette, bűnbocsánatban csak akkor részesül, ha sértettől bocsánatot kér és azt el is nyeri tőle. A sértett viszont köteles megbocsájtani, de csak akkor, ha meggyőződött arról, hogy terhelt megbánása őszinte.”

A héber jog még fokozottabb védelemben részesíti a közületek, intézmények, hitközségek becsületét, amelyeknek megsértését szinte jóvátehetetlennek tekinti.

Majmonides Mischne Thora Hilchot Tesuba IV. 3. alatt nyomatékkal leszögezi: „Öt bűn van még, amelynél a megtérés nem lehet tökéletes, ezek ama bűncselekmények, melyeket ember ellen követnek el anélkül, hogy a bűnös tudná, hogy kitől kell a bocsánatot elnyernie.



Szenes Fülöp angol díszoklevele (1908)

PATAI JÓZSEF: A LUBLINI CADIK HOLDJA



lublini cadik vézna testének ereje lassan hanyatlni kezdett. És akik a Mindenség sorsát a szívükön hordták, bizony félni kezdtek, hogy a világ oszlopa kidől és nem lesz, aki helyébe áll majd új támaszul. A hivek ezután sűrűbben zarándokoltak el az agg mesterhez és várták-lesték a pillanatot, amikor meg fog nyilatkozni és reáteszi a kezét valamelyik öreg tanítványa fejére, hogy utódjául szentelje föl. Néma alázattal ültek körülötte. Ki lett volna olyan merész, hogy akárcsak halvány célzással is kifejezte volna előtte lelkének aggodalmait? Csak mélyen bent a szívben súlyosodott, nyugtalankodott, tépelődött a fájó kérdés: ki lesz majd helyének betöltője?

— És mi kifogás van én ellenem? — szólalt meg hirtelen a zadicsovi ifjú Reb Hersele, fiatal tűzben égő fekete szemeit a kereveten fekvő mesterre szegezve.

— Csönd! Csönd! Ki hallott ilyet? — intették le köröskörül botránkozó, háborodó hangok. De az ifjú Reb Hersele kiegyenesedett szikár alakjával, piruló arccal odalépett a cadik elé és egyenesen hozzá szólt:

— Rabbi, miért titkolódzunk, amikor a világ sorsáról van szó? Mindnyájunk szívében ég az aggodalom a jövő miatt. Mindnyájunk lelkében lobog a kérdés: Ki lesz az utód? És én azt kérdeztem: mi kifogás van én ellenem?

— Hallatlan orcátlanság! Ki gondolt reád? Senki! — szakították félbe köröskörül. De Reb Hersele zavartalanul folytatta:

— Rabbi, vizsgálom magam, méltó vagyok-e? Éjjel-nappal buvárkodom a Tóra titkaiban és csodáiban. Lelkem tiszta edényévé szenteltem egész testemet. Nincs pillanat, hogy a szemem ne a rejtelmek rejtelseit kutatná. Új utakat kerestem és találtam szent tanáinkban. Életem foltatlanul folyik kristálytisza vizeken. Hát mi kifogás van én ellenem?

— „Dicsérjen más és nem saját szád” — idézték zúgva köröskörül. — Ki hallott ilyet? Ki gondolt öreád?

A lublini cadik fölemelte a fejét, hosszan, vizsgáló tekintettel nézett az előtte álló fiatalemberre, aztán szelíden szólt:

— Igazad van, fiam, igazad van Reb Hersele.

Majd a háborgó hivekhez fordult:

— Csendesedjete, gyermekeim. Az az ártatlanság, ahogy Reb Hersele szégyenkezés nélkül, fel tudja sorolni a maga nagyságának bizonyítékait, a szerénységnek legeslegmagasabb foka...

Künn alkonyodott. Az ablakon át vörös fénysávokat küldött be a leáldozó nap.

— Imádkozd elő a minchát, Reb Hersele, — szólt a cadik.

És a fiatal zadicsovi engedelmesen odaállt az emelvény elé. Behunyt szemekkel áhitozták körülállva, hajlongva a halk tizenhét áldást. Egyik-másik ki-kinyitotta a szemét egy fél pillanatra és meglepődve látta, hogy a zadicsovi mozdulatlan, mereven áll a helyén és a feje fölött fényben lobogó lángkoszorú tündököl...

A mincha után már mindenki úgy nézett a zadicsovi Reb Herselére, mint a Disz örökösére.

De Reb Hersele továbbra is minden ünnepre mesteréhez zarándokolt el Lublínba. Hozzáforduló hiveit is odaküldte a cadikhoz. Hiába mendogatta nekik a lublini: „Nektek már nem kell idejönnötök. A világosság már ott ragyog Zadicsovban.” Reb Hersele és hivei egyetlen alkalmat se mulasztottak el, hogy ne a kialvó lublini fáklya lángjánál gyujtsák alá ünnepi lelkük lobogását. Annál inkább, mikor a lublini betegsége szent kötelességgé is tette a sűrű látogatást. „Aki beteget látogat, egy hatvanad részt vesz le a betegségéből”. És Reb Hersele oly örömmel vette volna át mesterének minden szenvedéseit is.

Az Engesztelés napját követő este volt. A hosszú böjtöt a cadik diadalmasan legyőzte. Ott



Szenes Fülöp: Zöld dominó



Szenes Fülöp. Kelet leánya

Orientalin

feküdt a kereveten és gyönyörködve hallgatta Reb Hersele Neilájának édes melódiáit. Szférák zenéje volt ez neki. És már látta, hallotta fönt az égi trónus előtt, amint mosolyogva mondják: „A lublini jól töltötte be a helyét, már följöhet”... Milyen szép is volna így, fehéren, az égi megengesztelés teljével emelkedni fel az Öröklét és Örök Igazság világába! . . .

Kinézett az ablakon. Sűrű felhők borították az égboltozatot. Egyetlen csillag se látszik. Bizonyára el van takarva a hold is. Pedig ilyenkor, Engesztelés napja kimenetelén szokta az Ujholdat megszentelni. A Holdat, amely Izrael szimbóluma, amely sápadtan bolyong a föld körül éjnek idején és örökké várja a fényét a Naptól . . .

Fel akart emelkedni, hogy az ajtóhoz menjen és lássa a tulsó oldalon, ahol a hold ilyenkor járni szokott, nem tiszta-e az ég? Neki támaszkodott a karfának, hogy felálljon. De visszahanyatlott erőtlenség. A hivek ijedten siettek hozzá s megigazították a párnáját.

— Semmi, semmi! — nyugtatta meg hiveit a cadik — csak fujjátok meg a sófárt.

Hosszú riadó töltötte meg a cadik imaszobáját. A nagy „tekia”, mely hírül viszi végtelenül végtelenig, hogy az Itélet immár megpecsételt és a Végzet Könyve bezárult. Gyorsan

lehadarták az esti imát. Arról, aki „szavával estelíti az estéket, bölcseséggel kinyitja a kapukat, elrendezi a csillagokat vártájukon, akaratára szerint az Ég boltozatján és felgöngyölíti a világosságot a sötétség elől és a sötétséget a világosság elől . . .”

Az ima befejeztével Reb Hersele odalépett a cadikhoz, gyöngéden megfogta a kezét és halkán kérdezte:

— Hogy érzi a Mester az erejét?

A lublini fájdalmasan felelt:

— Holdra volna szükségem, Reb Hersele . . . Talán utoljára szentelhetem meg . . . Most a megtisztulásnak és a kegyelemnek órájában . . .

— Csupa sötét felhő az egész égbolt odakünn — szólt közbe a hivek egyike.

A cadik sirásra görbedve sóhajtott. Reb Hersele szemei részvéttel teltek meg. Simogató szeretettel nézett az aggastyánra. Majd hirtelen föléje hajolt, felemelte a fejét és lágyan alátámasztva karjával, az ablak felé igazította:

— Nézzen ki, Rabbi, ott vár a Hold . . .

A cadik fölvetette sűrű szempilláit és hirtelen földerült az arca. Szeme sokáig a nyitott ablak felé meredt. Aztán csendesen suttozni kezdte a Holdavatás imáját. Halleluja! Dicsérik az Egek magasai, Halleluja, dicsérik minden angyalai, dicsérik a nap és a hold, dicsérik a fénylő csillagok . . .

A hivek halkán vele mondták az imát: . . . És a Holdnak szólt, hogy megújhadjék . . . Dicsőség koszorúja szentség szenvedőinek, kik majdan megújhadják, miként ő . . .

A cadik kissé felemelte a fejét, hogy folytassa ott, ahol táncolni szokott néhány lépést a Hold fényénél: „Miként én itt ugrálok előtted s nem birlak érinteni, úgy ne tudjanak érinteni engemet ellenségeim rosszra.” De a feje hirtelen visszahanyatlott Reb Hersele karjaira.

— Ott van még a Hold, Reb Hersele fiam? Azt hiszem, eltűnt . . .

— Ott ragyog, Rabbi, folytatni kell az imát — felelt Reb Hersele.

A cadik kinézett és megerőltetve hangját, suttogtatta a jelszót, mit hajdan harcias időben Izrael földjének felszabadítói sugtak egymásnak a holdfénynél tartott titkos gyűléseken:

— Dávid Izrael királya él! Dávid Izrael királya él! Dávid Izrael királya él!

A hivek utána mondták háromszor hangosan: „Dávid Izrael királya él!”

— Béke veletek! — folytatta a cadik Reb Herselehez fordulva.

— Veletek béke — felelte alázattal Reb Hersele.

— Béke veletek! Béke veletek! — fordult a hivekhez jobbra-balra.

— Veletek béke — felelték mindnyájan egyszerre csendesen, szomorúan, mintha bucsúköszöntés volna . . .

ZSIDÓ HUMOR

— Azt hiszem, ti nem látjátok a Holdat — aggódott a cadik ismét. — Nem mondjátok az áldást áhitattal . . . Pedig a Holdnak szüksége van a mi áldásunkra, hogy földiszítve fogadhassa vőlegényének, a Napnak fényét . . . Tán nem is látjátok a Holdat . . .

Ott ragyog az ablak mögött — szólalt meg Reb Hersele és most ő folytatta az imát, hogy a Mester gondolatai el ne kalandozzanak: „Kedvesem hangja ez, ime már jön, ugrándozva a hegyeken, szökkelve a bérceken. Hasonlatos az én kedvesem az ünöhöz vagy a gazellához. Ime ott áll a fal mögött, figyel az ablakokból, tekint a nyílások mögül“ . . .

A cadik az ablak felé nézve fölemelt hangon mondotta tovább:

— Ki az, aki jön a sivatagból, támaszkodva kedvesére? . . . Oh legyen a Te akaratod, Istenünk, hogy beteljesítsd a Hold fogyatékosságát és legyen a Hold világa, miként a napnak világa, amilyen volt, mielőtt megkisebbedett, a teremtés hét ősnapján, mint írva vagyon: „a két nagy világító!“ . . . És teljesedjék az írás, hogy keresik Istenüket és Dávidot, királyukat. Ámen . . .

Reb Hersele leengedte a karját és a lublini fáradtan, kimerülten pihentette le fejét az egymásra rakott párnákra. Pár pillanatig behunyt szemekkel, csendesesen nyugodott. Aztán újra fel-emelte sűrű pillái függönyét, kinézett, reá tette jobb kezét Reb Hersele fejére s boldogan szólt:

— Légy áldott, Reb Hersele. Légy áldott . . . És áldj meg engem az én nagy utam előtt, Reb Hersele . . . Boldog a te osztályrészed, Reb Hersele... Hogy nagyokat tudsz mívelni, azt tudtam; hogy szavadnak könnyen engedelmeskednek a felhők és parancsodra eloszlanak a Hold színéről . . . De hogy a te szavadra megváltoztatják a Teremtés rendjét, az égbolt csillagainak elhelyezését és pályafutását, hogy parancsodra ide fárastják a Holdat az én ablakom elé, ahol soha eddig nem világított még . . . ezt nem gondoltam volna, ha szemeim nem látták volna . . . Boldog a te osztályrészed, Reb Hersele, én világító, tiszta holdam . . .

A hívek áhitattal és részvétellel hallgatták a cadiknak halkuló szavait és mindnyájan tudták, hogy amit a lublini messze sugárzó szemeivel lát, az színigazság és valóság akkor is, ha az ő gyöngye szemük nem lát belőle semmit sem . . .

De abban a szent pillanatban, amikor a lublini cadik visszaadta a lelkét a lelkek örökkévaló Urának, mindenki látta, hogy a szoba megtelt csodálatos fénnel . . . mintha holdvilág ezüstözte volna be a kerevetet, amelyen a cadik sápadtan fénylő arccal feküdt . . . Vagy talán a Sechina sugárzó búcsúcsókja volt? . . .

HOGY NE TUDJAK . . .

Egy chászid meséli, hogy az ő csodarabbija mindennap böjtöl, kivéve szombat és ünnepnapon.

— Nem igaz — feleli egy ellenzéki „misznagid“. — En magam már láttam őt hétköznapi is enni. Saját szemeimmel láttam!

— Ez érthető — feleli a chászid. — A Rabbi, Isten éltesse, olykor eszik szerénységből, hogy ne vegyék észre, hogy böjtöl.

A BERDISEVI CHASZID.

Egy chászid magyarázta, hogy a „berdisevi“ chászidok nem fektettek olyan nagy súlyt az imádkozásra. Egy „ellenzéki“ hallja és közbeszól:

— Én már húsz éve nem fektetek súlyt az imádkozásra és nem is tudtam, hogy „berdisevi chászid“ vagyok.

MÉG EGY ILYEN HIVEM . . .

Egy rabbi találkozott az utcán a nagy ünnepek előtt egy nagyon vallástalan hívőjével.

— Hogy érzi magát a Rábbi úr? — kérdi barátságosan.

— Ha még egy ilyen balbószom volna mint ön, rendben volna minden.

— Hogy-hogy? Hát éppen engem tart a legjobbnak?

— Ugy gondolom — feleli a rabbi, — ha még csak egy ilyen hívem volna. Sajnos azonban majdnem csupa ilyen híveim vannak.

KÉT VILÁG.

Egy híres varsói zsidó színész legnagyobb sikerét aratta a „Túlvilág“ című ujdonságban. A Varsóban megjelenő *Hacefira* héber napilap humoristája megjegyzi:

— Más jó zsidó ember működik ezen a világon, hogy minél több jusson neki a túlvilágon. Ez a színész pedig működik a Túlvilágban, hogy minél több jusson neki ezen a világon!

LÁTJÁK, LÁTJÁK!

A szalontai rabbi Zundel utazott egy fuvarossal. A mező mellett elhaladva, a fuvaros leszállt és szólt Reb Zundelnek:

— Ott egy szénakazal, én hozok belőle a lovamnak. Reb Zundel meg vigyázzon, hogy nem látják-e.

Reb Zundel hallgatott. A fuvaros lement, felmarkolt egy csomó szénát és indult visszafelé.

— Látnak! Látnak! — kiáltott feléje Reb Zundel.

A fuvaros megijedt, ledobta a szénát, felkapott a kocsira és elhajtott. Távolabbról visszanézett és nem látott senkit. Haragosan szólt Reb Zundelnek:

— Miért hazudtál?

— Igenis láttak — felelt Reb Zundel alázatosan.

— Kicsoda?

— Odafönről — mutatott Reb Zundel az égre — onnan láttak!

DR. FRIEDMANN DÉNES: AZ ÖTVENÉVES RABBIKÉPZŐ

Ki tudja hány helyütt fogják megemlíteni a számbeli adatoknak és történeti adalékoknak egész sorját a jubileum alkalmából, de voltaképp mindennél fontosabb: kijelölni az ünneplő intézet helyét, fontosságát és jelentőségét a magyar zsidó szellemi élet szempontjából. 50 esztendő már a történetében is jelentékeny idő s így már sok mindent lát a figyelmes szemlélő, ötven esztendő eredményeiből vonva le következtetéseit.

Az országos rabbiképző nemcsak rabbikat adott az országnak s talán már első elgondolásban sem készült pusztán szakiskolának, ahol nem önzetlenül foglalkoznak a tudománnyal. S így hatásaiban és jelentőségében sem szorítkozik természetesen szűk térre, templomra vagy annak is csak szószékére. Noha itt is fordulópontot jelent növendékeinek, avatott papjainak fellépése.

Tudományos jelentősége kétségkívül igen messzire ható, akár közvetett vagy közvetlen megnyilatkozásaiban tekintjük is azt. Ahogy a könyvespolcokról letekintenek reánk a magyar zsidó szellemi élet irodalmi megnyilatkozásai, a könyveknek minden szerzője, sora az országos rabbiképző tudományos szellemét viseli magán — prózáiasan, — köze van ahhoz. Egy alkalommal összeállítottam mindazoknak a kulturális intézményeknek, lapoknak és kiadványoknak sorát, melyek a háborút követő áldatlan viszo-

nyok folytán működésüket, illetőleg megjelenésüket részben vagy egészben beszüntetni voltak kénytelenek. Ha most jelen soraim írásakor azt az összeállítást átnézem, megint csak a már megtett megállapítást szögezhetem le: a magyar zsidó kultúrát minden megnyilatkozása közvetett vagy közvetlen összefüggésben áll a jubiláló intézettel s így az ünnep az egész magyar zsidó kultúrát ünnepe is egyszersmind.

Az egyetlen magyar nyelvű zsidó tudományos folyóirat, a *Magyar Zsidó Szemle* negyvennegyedik évfolyamát fejezi be az ünnepléssel egyidejűleg. Az Izraelita Magyar Irodalmi Társulat a maga kiadványaival és felolvasó estéivel volt a magyar zsidó akadémia. Az Országos Magyar Izraelita Közművelődési Egyesület felolvasó estéi is ebbe a csoportba tartoznak. Minden magyar zsidó folyóirat pártállásra és befogásra való tekintet nélkül szintén ennek a kulturláncsornak egyik szeme. Ha most statisztikát készítenénk a munkatársak és előadók névsorából, kétségtelenül azt az eredményt kapnók, hogy az e téren dolgozók felette jelentékeny és értékes része különböző minőségben már összeköttetésben állott az intézettel. Akár tanulmányai teljességét vagy csak részlegességét is végezte az ünneplő iskolán, merített az ottlevő tudásforrásból nemcsak anyagot, de szellemet is. Akik statisztikailag nem akarnak beleilleszkedni a növendékek listáinak soraiba, azok is közvetett kapcsolatot találnak az intézettel. Vagy a növendékek tanítványai voltak és azok az illetők vagy a rabbiképző hallgatóival együtt tanultak az egyetemen, de nemcsak együtt, hanem egymástól is. Nemcsak adatokat, hanem világlátást, dolgoknak szemlélését, zsidóságnak értékelését, természetesen hozzá tartozik a tudományos hatás értékeléséhez annak regisztrálása is, hogy az intézeti professzorok között olyanokat vállaltott a magyar zsidóság a magáénak, kik közül egy-egy is elégséges lenne, hogy egy intézetnek fényt és dicsőséget adjon. Majd a növendékek is professzorok lettek; szaktárgyaiknak, ha szűkebb körnek országos, ha tágabbak, világhírű művelői. Budapest, Wien, Berlin, Breslau, London, Jeruzsálem a hazai intézetnek növendékei közül is iktatott be egyeseket előkelő tanárainak ragyogó névsorába.

*

A rabbiképző ötvenéves jubileuma alkalmából összegyűltek az intézet tanítványai az ország különböző részeiről és a külföldről is, hogy lerójják hálájukat az Alma Mater iránt. És az ünnepségben részt vett a zsidóság számos hitközsége, testülete, intézménye. *Abrahamsohn* főkantor szívhez szóló éneke után dr. *Blau* Lajos rektor hatalmas ünnepi beszéd-



Szenes Fülöp: Szufragette

ben méltatta az intézet történetét, hivatását. A szeminárium dísztermében Székely Ferenc, a vezérlőbizottság elnöke, nagyvonalú megnyitójában vázolta a Rabbiképző eredetét, Gerlóczy miniszteri tanácsos felolvasta gróf Klebelsberg miniszter üdvözlőlevelét, Dománovszky Sándor és Mahler tanárok az egyetem és a filozófiai kar üdvözlétet tolmácsolták, Hamar István a református teológia, dr. Krausz Sámuel a bécsi, Heinemann professzor a boroszlói szeminárium részéről köszöntötte a Rabbiképzőt, dr. Eulenberg az Országos Iroda, dr. Lederer Sándor a pesti hitközség, dr. Bernstein a Rabbi Egyesület, dr. Krieshaber Adolf a budai hitközség, dr. Endrei Henrik a Pesti Chevra Kadisa, dr. Fischer Gyula pesti és dr. Ziegler karlsbadi főrabbi a volt tanítványok, dr. Kardos Albert a debreceni zsidó gimnázium, Goldberger Salamon és Wirth Kálmán a pesti zsidó középiskolák, dr. Wallenstein Zoltán a pécsi hitk., Héber Bernát a barcsayutcai gimnázium, dr. Kohlbach Bertalan a VIII. ker. gimnázium, Fischkurz Zoltán a mai tanítványok nevében szól, majd dr. Hevesi Simon vezető főrabbi áldásával befejeződött a lélekemelő ünnepély, melynek sikeres rendezése dr. Schwarz Benjámin körzeti rabbi érdeme.

ALEXANDER BERNÁT

Váratlanul tört le reánk a lesújtó hír, hogy Alexander Bernát, a nagy filozófus, esztétikus és publicista hirtelen meghalt. Még este kedves, meghitt baráti körben vitatkozott, ahol csodálattal szemlélték a hetvenhét éves öreg úr szellemének ragyogását, lebilincselő lényének vidám frissességét — s hajnalban néhány percnyi rosszullét után nem volt többé.

Egy hosszú, boldog, harmonikus és rendkívülien munkás élet fejeződött be e rövid haláltusában s a leggazdagabb egyéniségek egyike, igazi fenomén távozott az élők sorából, nagy űrt hagyva maga után. Mert noha bámulatraméltó élete teljes és befejezett volt; mégis rendkívüli munkabírása, lelkének roppant gazdagsága, széleskörű, messze horizontokat felölelő érdeklődése, a haladással mindig lépést tartása arra predesztinálták, hogy elvont filozófiai munkálkodása mellett is kezét a mindennapi élet útőerén tartva felismerje, mi az, ami megvilágításra vár, mi az, amiért harcolni szükséges. S hatalmas szellemének csodálatos erejével érvelt s a meggyőződés bátorságával harcolt a meg nem értett vagy megbántott Igazságért.

Nemcsak birta, de szerette is a munkát. Hetenként több, sokszor tanulmányoknak is beillő cikke jelent meg a napilapok hasábjain. A legmélyebben szántó témákról, problémákról, a tudomány, a művészet s a mindennapi élet köréből a legközvetlenebb, a legmagávalragadóbb formában. Mélyenjáró filozófusnak, tudósnap és kritikusnak éppoly jelentékeny volt,

európai mértékkel mérve is, mint publicistának. A gondolkodásnak, a szónak, a tollnak egyaránt fejedelme. Mint nagy tanító az egyetemen a magyar középiskolák számára generációkat nevelt filozófiai műveltséggel bíró, széleslátókörű tanárokból, akik boldogan vallották mesterüknek, mert ki lábainál ülve hallgathatta tanításait, aki közelébe került, lehetetlen volt, hogy gazdag egyéniségének varázsát, szívének egészen különös, jótevő melegét ne érezze. Az egyetemen és azon kívül tartott megszámlálhatatlan előadásaiban, amelyek mindenkinél élményszámba mehettek, éppúgy, mint kötetekben összefoglalt vagy szétszórta megjelent írásaiban igazi nemzetnevelő volt. A tudományos, irodalmi, művészi problémák iránti érdeklődést a mindkét nembeli intelligens magyar közönség körében először ő keltette fel.

Alexander Bernátnak, a nagy tudós, a nagy professzornak s az igaz embernek eltávozta országos veszteséget jelent, mert fáradhatatlanságával, nagyszerű tudományos felkészültségével, az Igazság erejébe vetett rendíthetetlen hitével, lelkének egész zseniálisával hön szeretett nemzete fejlődésén munkált. S hogy mennyit produkált, azt a pártatlan utókor fogja majd igazságosan elbírálni, amikor Alexander Bernát neve hivatalosan is ott kell hogy ragyogjon a legnagyobbak Pantheonjában.

Amilyen hű és jó fia volt hazájának Alexander Bernát, olyan hű és jó fia volt felekezetének is. A megbántott zsidóság ügyét mindenkor a maga ügyének is tekintette s harcolt érte. A zsidóság kérdéseivel szívesen foglalkozott. Az Orsz. Izr. Tanítóképzőintézet igazgatóságának tagja volt. A „Pro Palestina” egyetemi bizottságának pedig elnöke.

A *Múlt és Jövő* első évfolyamában jelent meg dr. Alexander Bernátnak *Problémák* című cikke, amely nemcsak alapvető tárgyalása a zsidó kérdés egész lényegének, hanem egyszerűs mind férfias nyílt vallomás a zsidóság és sokezer éves kultúrája mellett. „*Mik vagyunk? Minden fennhíjázás nélkül mondhatom: az eszmék hordozói és az eszmék terjesztői vagyunk.*” — „*Az emberiségnek saját érdekében áll, hogy a zsidó szellemet kifejlessze, hogy azt, amit a zsidó szellem így termel, értékesítse az egész emberiség szolgálatában.*” Ilyen fenkölt önértékeléssel írt Alexander Bernát a zsidóságról majdnem két évtizeddel ezelőtt. És amikor a magyar Pro Palesztina Szövetség megalakult, 75 éves koradacára vállalta a munkát a Szentföld és a zsidó kultúra újjászületése érdekében. Elnöki megnyitójában nevetségesnek jelentette ki azt a felfogást, hogy a Palesztina-munka a nemzeti szellem rovására eshetik.

Alexander Bernát — fájdalom — nincsen többé, de immár eszmévé finomult, alakja

jelezze utunkat az Igazság mindenkori lankadatlan keresésében, törhetetlen megvédésében s ösztökéljen bennünket szent ideáljaink iránti kitartó hűségre.

Dr. Szemere Samuné, dr. Horvát René.

Alexander Bernátot október 26-án délelőtt temették el rendkívül nagy részvétel mellett a rákoskeresztúri új temetőben. Lineczky Bernát főkantor megkapó éneke után dr. Fischer Gyula lépett a szószékre, hogy elbúcsúztassa a zsidóság nagy halottját. A pesti izr. hitközség nevében dr. Eulenberg Salamon vett megható búcsút az elhunytól. Vészi József, Pütkösdí Andor és dr. Sebestyén Károly megkapó beszéde után dr. Fischer főrabbi mondott megható imát.

FELDMANN MÓZES UTJA A JESIVÁTÓL PESTIG.

A Pesti Izr. Hitközség gyászistentiszteletet szentelt nagy rabbijának, Feldmann Mózesnek, az egész rabbinátus, az előljáróság, a Chevra Kadisa, a budai, óbudai, kőbányai stb. rabbinátus tagjainak jelenlétében. Dr. Fischer Benjámin főrabbi mesteri képet festett elhunyt kollégájának hivatásáról, jelentőségéről. Nagyszabású beszédében többek közt a következőket mondotta:

Feldmann Mózes az ő nagy tudását azokból a mély és tiszta forrásokból merítette, ahonnan a múlt század többi rabbinikus nagyjai szellemi táplálékukat, hivatásossá képzettségüket nyerték.

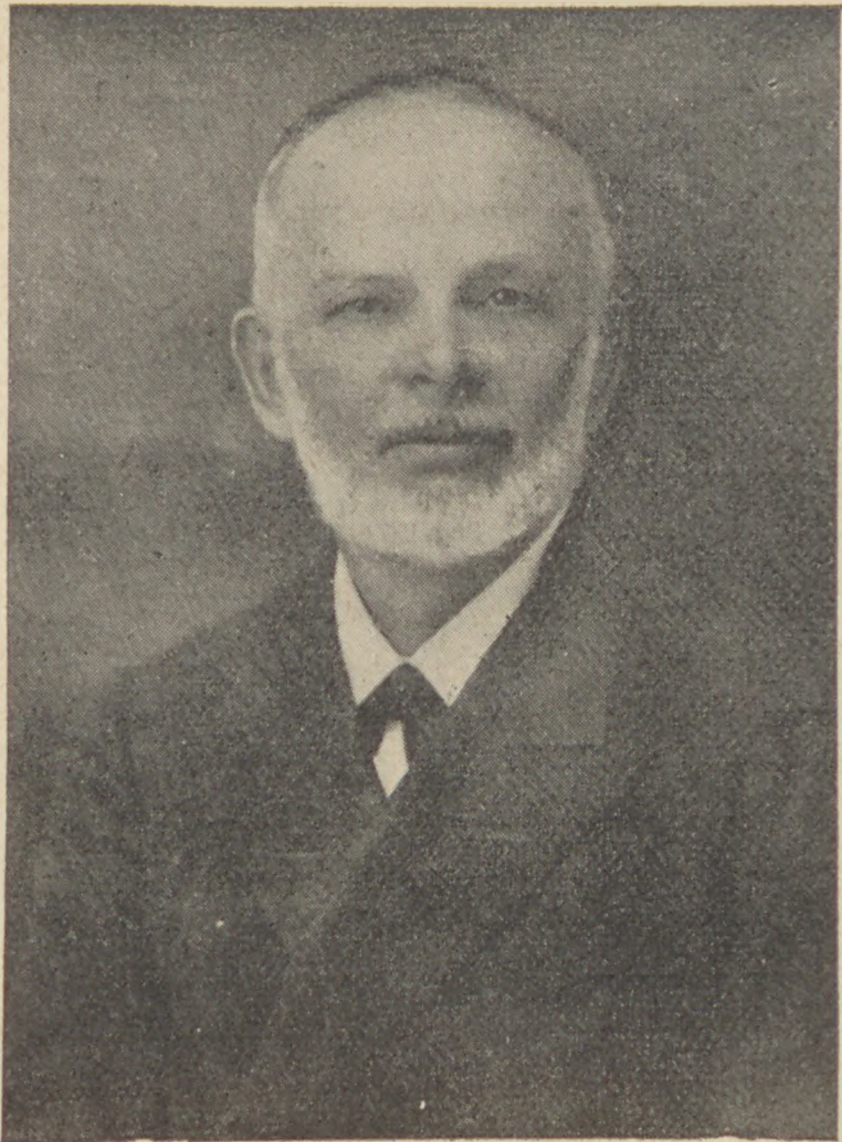


Szenes Fülöp: Debóra

A talmud és a rabbinikus tudományok studiuma, ezen studiumnak előfeltétele, belső lényege, formája és célja, teljesen elűt minden más tudományos studiumtól és egy határozott hagyományos típusra alakult ki. Keletkezését kimutathatjuk és visszavezethetjük a magyarországi talmudstudium újkori megalapítójára, az újkori rabbinikus tudomány legnagyobb autoritására, a nagy Chaszam Szóferra. רבינו משה סופר volt az, ki a talmud-studium jesiva-rendszerét hazánkban megalapította. Tanításának módja és metódusa, a talmud-studium külső és belső rendszere az ő példaadása alapján honosodott meg nálunk. Kortársai és nagyszámú tanítványai és tanítványainak tanítványai épűgy, mint tulajdonképpen utóda és utódjának utóda a jesiva-rendszer útján az intenzív talmud-studiumot elterjesztették az országban és ezzel már több nemzedéket hódítottak meg a Tóra ismeretének, a Tóra iránti hűségnek, a hagyományos zsidóságnak. És ami tóratudás és hagyományos zsidóság van a régi Magyarország régi határai között, vagy még azon túl is: annak ápolói, fejlesztői és követői mindnyájan a nagy Chaszam Szóferrának tanítványai, vagy tanítványainak tanítványai vagyunk, harmadiziglen is, negyediziglen is.

Ezen az intenzív tóratanulmányozásból táplálkozó hagyományos zsidóság volt a környezet, amelyből Feldmann Mózes kiemelkedett. Ifjúsága, tanulmányának menete és iránya, tanulóévei épűgy, mint mesterévei ezen tradicionális talmud-studium és a hagyományos zsidóság mély és határozott medrében folyt le. Tanulmányait a múlt század híres neves gaonjainál, Rabbi Samuel Ehrenfeld, a „Chaszam Szófer“ című mű szerzőjénél és az ungvári Rabbi Cevi Hirsch Mannheimernél ז"ל végezte. Mestereinek kedvelt és becsült tanítványa volt és elismerésükkel tüntették ki társai is. Nagy elismeréssel adóztak a fiatal rabbinak kortársai akkor, amikor a nagytekintélyű Rabbi Simon Neutra ז"ל, a galántai rabbi vejévé fogadta és annak házában évek során át a legintenzívebb studiumnak, különösen a Halacha tanulmányozásának szentelte életét. Itt magasodott ki a széleskörű tudású és éleslátású חריה וברי mesterré és lett kiváló בעל דוראה. Kegyelettel említem meg, hogy Istenben boldogult anyai nagyatyám הרב הגאון הרב ה"א ה"א a megdicsőültnek mindig atyai barátja és erkölcsi támasza a megtiszteltetésnek mindennapi jelével tüntette őt ki. Nincs az az odaadás, az az éjjelt nappá tevő szorgalom, az a valóságos מסירת הנפש, amely vetekedhetne azzal a מסירת הנפש-sel, amellyel Feldmann Mózes az ő Tóráját tanulta; kicsiny gyermekei körében, gondoktól gyötörve, gyötrelmekből körülveve, szíve vérének hullajtásával harcolva és tűrve, tanult és tanult és tanult . . . Méltán alkalmazhatjuk reá azt, amit a midrás Mose rabbenuról mond: נתן נפשו על התורה. „Lelek adta oda a Tóráért . . .“

Nincs nehezebb vállalkozás, mint bírálatot mondani oly személyiség működéséről, akinek munkája a közelmúltban folyt le és átnyulik a frissen lüktető jelenbe. Minden értékelés bizonytalan, amíg egy bizonyos történeti távlatot nem nyertünk, mely lehetővé teszi a tárgyilagos szemlélődést. Azonban arra a kérdésre talán megfelelhetünk már ma is: mit jelentett Rabbi Mose Feldmann fellépése az ország legnagyobb hitközségének rabbinátusa kebelében és a Pesti Izr.



Rabbi Feldmann Mózes

Hitközségnek jellegzetes Rombach utcai templomában? Mit jelentett ez a komoly talmudkapacitás belépése az elkülönülők táborából a régi nagy Klal Iszroel, a régi nagy zsidó közösségbe?

Felekezeti politikai jelentősége nem volt. Mert felekezeti politikával ő nem foglalkozott. Az ő ideálja a Tóra volt, az ő szaktudománya a Halacha, az ő hivatása a Horaa. Sofét volt és semmi egyéb nem akart lenni. De **ר' משה פערדמאני** fellépésének mégis óriási hordereje volt. Azt jelentette, hogy a tradicionális tóratudás, a tradicionális Horaa és egyben a tradicionális zsidóság elvei, melyek külön-külön és együttvéve Brill és Pollák rabbik **ר' elhunytával** majdnem egészen elhagyták a régi „Klál Jiszroelt“, új, erőteljes képviselőt és támaszt nyert. Feldmann Mózes az ő régiveretű talmudtudásával, az ő megingathatatlan hagyományhűségével megmentette ezt a nagy tábor a Tórának és a tradicionális zsidóságnak. Nehéz elhatározás volt, amikor vállalta a feladatot, nagy lelki tusákkal, valóságos **מסירת הנפש**-sel volt az összekötve.

Jellemző akkori lelkiállapotára, elhatározásainak rugóira és horderejére, céljaira, terveire és egész gondolkodására azon epizód, amelyet ő maga beszélt el nekem és mely élesen rávilágít arra is: milyen jelentőséget tulajdonított elhatározásának az őszinte, a megértő, böles szemlélő. Mielőtt határozott volna, fölkereste a pozsonyi „beth-din“ agg fejét, Lakenbach Dávid rabbit és tanácsot kért tőle. A böles rabbi a következőket mondta a fiatal tudósak: „Édes fiam, ha önt bármilyen külső érdek vezeti, akkor azt mondom: maradjon ott, ahol van. De ha igazi „Lesem sómajim“ vezeti önt és ha kitart ezen vezérelve mellett és eléri célját, akkor biztosítom önt: igen nagy „szachár olam habbo“, nagy túlvilági bér vár önre“. És mosolyogva toldotta meg az agg rabbi: „ebben a „túlvilági bérben“ szeretnék önrel osztozkodni . . .“ Ma már mindkét mester ott lakozik az **עלמא דהושטא** az igazság birodalmában és talán most ott osztozkodnak a beigért égi jutalomban . . .

TOLLHEGYRŐL

SCHWARZBARD FELMENTÉSE

nagy szenzációként hatott az egész világon. Csodálták a párisi esküdtbíróság bátorságát, hogy teljesen ártatlannak mondotta ki azt, aki, ha legyilkolt testvéreinek ezreit akarta is megboszulni, mégis csak vétett a parancsolat ellen, hogy „ne ölj“. De a párisi bíróság, úgy látszik, nem is Schwarzbard egyéni akciójának súlyát mérlegelte. Ez talán nem is érdekelte annyira, mint inkább a háttérben meghúzódó nagy kérdés: engedje-e, hogy Schwarzbard elítélésével vértanuvá és nemzeti hőssé avassák azt a Petljura generálist, aki szó nélkül tűrte és elősegítette a zsidók ezreinek lemészárlását? Nem Schwarzbard ült Párisban a vádlottak padján, hanem a megölt pogromvezér szelleme. Ezt a szellemet kellett elítélni az egész világ fóruma előtt. És ez sokkal fontosabb volt, mint az, hogy Schwarzbard bűnhődik-e egyéni akciójáért vagy sem. Így fogta fel a párisi bíróság a problémát és így fogta fel az egész francia társadalom. Amint ez már a tárgyalás előtt elhangzott véleményekből is kitűnik. — A legkiválóbb személyiségek nyilatkoztak róla. Romain Rolland szerint nem az a fontos itt, hogy Schwarzbartot elítélik-e, amiért a pogromvezér Petljurát megölte, hanem sokkal fontosabb az, hogy *Ukrajna elítéli-e azokat a pogromokat, amelyeket a láncából kiszabadult ember-állat elkövetett. Ha Ukrajna ezt ma nyilvánosan nem teszi, elveszti a jogát az önállósághoz.* Viktor Marguerite, a népszerű regényíró nyilatkozata szerint „Petljura és kozákjai az emberiség örök szégyenfoltjai maradnak.“ Charles Richet, a híres kultúrtörténész így nyilatkozott: „Senkinek sincs joga, hogy valakit saját hatalmúlag büntessen. Schwarzbart cselekedetét azonban erkölcsileg igazolja Petljura szörnyű bűne. *Én elítelném, de egy percig se haboznék, hogy megszorítsam a kezét.*“ A Petljura pogromok adataiból kitűnik, hogy 1918-tól 1921-ig 700 helyen rendeztek pogromot Ukrajnában. A *zsidó történeti archívum okmányai 1236 pogromról számolnak be.* A lemészárolt zsidók száma túlhaladja a 60.000-et. Petljura mint fővezér mindenről tudott és egyetlen esetben sem büntette meg gyilkos kozákjait.



Sok visszaélés van szőrmék és prémek eladása körül.

Nagyon ajánlatos, hogy **csak képesített szücsnél** vásároljunk.

Gyönyörű és prima **szőrmebundák** készen és mérték szerint **kedvező fizetési feltételek** mellett vásárolhatók

Palugyai szücsnél
Nagymező u. 20

→ **Gyermekek bundák** nagy választékban! ←

„ENYHÜL A NUMERUS CLAUSUS.”

Igy olvasta a nyájas olvasó a hivatalos értesítésben és ujjongott a szíve. De másnap jött a lehűtés. „Ne örvendj Izrael.” És az újabb értesítés a numerus clausus kegyelmében részesült zsidó egyetemi hallgatók kivezetéséről, zsidó diákleányok inzultálásáról, igazoltatások és gummibotok feltámadásáról szóltak. A zavargások azonban el fognak mulni. A rend visszatér és örülni fogunk, hogy a „zárt számba” bebocsájtott zsidó diákok újból bejuthatnak a főiskolák falai közé. Hála Istennek. És örülni fognak, hogy „enyhült” a helyzet és be lehet tartani legalább a numerus clausust. Hát nem enyhülés ez?

GANCS ÉS DICSÉRET.

Örök példának szokták idézni a zsidók hűségére és ragaszkodására a törökországi szefárdokat, akik még mindig ragaszkodnak a spanyol nyelvhez, dacára annak, hogy a spanyolok kikergették a zsidókat. Négy száz év sem tudta elfelejtetni a spanyol zsidókkal azokat a szép időket, melyeket Kastília mezőin és városaiban éltek. És egyszerre csak megjelenik ez a dicséret mint a hazaárulás vádja — Törökországban. A fajvédő törökök felfedezték, hogy a zsidó még máig sem tudott asszimilálódni a törökökhöz, idegen elem, spanyolul beszél, spanyolul érez, a töröknek ellensége stb. És megindulnak az új rendszabályok. A zsidó nem utazhat az ország belsejébe csak külön miniszteri engedéllyel, nehogy elárulja a hazát, stb. Nem ismeretlen hangok ezek. Változnak az idők és változnak a helyek, de az emberek ugyanazok maradnak.

OLVASOM...

Olvasom, hogy Newyorkban a legtragikusabb harc ütött ki a felöltőkészítő munkások sztrájkja folytán a bal- és jobboldali munkásszervezetek között. Harminc hétig tartott a zsidó felöltőkészítők sztrájkja, sok millió dollár veszett kárba, sok zsidó munkáscsalád hónapokon át a „segély” száraz kenyeren tengette életét és közben két táborra szakadtak a sztrájkolók maguk és a harcot egymás ellen kezdték folytatni, egy baloldali munkáscsoport betört a „Vorwärts” című nagy zsidó szocialista napilap szerkesztőségi palotájába és hallatlan rombolást vitt véghez. Ime az élet mélységeiben sem találunk egymásra az emberek... Egészen, míg a föld mélységébe nem jutnak... Weisz Mór dr., a kiváló pesti temetői rabbi mosolyogva mondotta egyszer: „Nekem van a legcsendesebb községem...”

„A RABBI NE BESZÉLJEN!”

Ezt a jelszót adták ki a német fajvédők a német hősi emlékek avatása alkalmából. A rabbiknak semmi köztük a német hősökhöz. A többi zsidónak sem. Legfeljebb azoknak a zsidó halottaknak, akik meghaltak — német hazáért. De azok már nem beszélhetnek semmit. Aminthogy nem szólnak semmit azok a zsidó halottak sem, akiknek sírjait egymásután feldulják és meggyalázzák a fajvédők az „új” Németországban.

KRÓNIKA ÉS SZEMLE

A Mult és Jövő kultürestje **1927 november 20-án, este 5½ órakor,** **a Zeneakadémián.**

Nagy eseménye lesz a budapesti zsidó közéletnek a *Mult és Jövő* november 20-iki kultürestje. Először üdvözölhetjük a Zeneakadémia pódiumán a zsidó tudomány világhírű mesterét, halhatatlan művek alkotóját, dr. Löw Immánuel, szegedi főrabbit, a Felsőház illusztris tagját. A nagy mester tiszteletére Sándor Erzsébet és kir. kamaraénekesnő héber áriákat fog énekelni a jeruzsálemi opera műsorából, Akoni Lajos tanár orgonaművész kíséretével. Gál Gyula, a Nemzeti Színház örökös tagja, zsidó költőkből fog szavalni. A *Mult és Jövő* mint művészi orgánus itt fogja ünnepelni jubileuma alkalmából Szenes Fülöpöt, a nagy festőművészt, aki visszaemlékezéseket ad elő pályájának küzdelmeiről és sikereiről. Maxa Nordau, a kiváló párisi író szentföldi útjának impresszióiról számol be. A tavaly a *Mult és Jövő* kultürestjén felülmúlt Kutner Irén operaénekesnő és Sarkadi Lili koloraturénekesnő klasszikus és új héber dalokat és áriákat mutatnak be. Az újabb generáció szavalóművészeti közül Kiss Margit és Incze Margit fognak új versekkel bemutatkozni. Zongorán Kenéz Lili kíséri.

A *Mult és Jövő* mai számához utalványt mellékelünk, melynek ellenében a kiadóhivatalban (Budapest VI., Révay-utca 14. Telefon: Lipót 999—55.) két darab 25%-os kedvezményes jegy váltható.

DR. BARSZ DEZSŐNÉ ELŐADASAI BUDAPESTEN. Sok Palesztináról szóló előadást hallottunk az utolsó 10 esztendőben, éles logikai okfejtéseket, politikusok meggyőző érveit, tudományos történelmi alapon állókat, poétikus hangulatfestéseket, de Barsz doktorné mindezeket felül elhozta nekünk az ősi földön megújuló élet egész hangulatát. Tulajdonképpen a Palesztinában élő magyarok munkájáról beszél. Komoly, meggyőző szóval méltatta a Magyarországból kivándorolt mérnökök, tanítók, költők nagyszerű munkáját, de a reális színekkel festett kép mögött megéreztetted velünk az egész Palesztinát, az ősi föld egész megkapó poézisét. És ennek a vonzó, színes, eleven, néha humoros előadásnak különös értéket adott az a szociális érzék, amely ennek a kiváló asszonynak egész munkáját jellemzi. Mikor hallottam, hogyan beszél a szentföldi gyermeknevelésről, az anyaságról, mint szociális és gazdasági problémáról, milyen meleg szívvvel, segítő kézzel és praktikus érzékkel közeledik ezekhez a nagyfontosságú kérdésekhez, úgy éreztem, a társadalmi problémák nagyrésztének megoldása nem férfi, hanem női munka. — Az előadás után dr. Kiss Arnold meleg, elismerő szavakkal adózott a zsidó renaissance nagyszerű munkásának, a zsidó asszonyok mintaképének, Barsz doktornénak.

A NAGYÜNNEPEK ALKALMÁBÓL hozzánk jutattott üdvözlőlevelekre és jókívánságokra ezúton fejezzük ki hálás köszönetünket.

Mult és Jövő szerkesztősége.

Az összes archibák,

szemölcsök, hajszálok, szeplők, anyajegyek stb. **végleges** eltávolítása. — Gyógyszer és arcápolószerek elárúsító helye.

Dr. Szlavik Istvánné
Gyógykozmetikai Intézete

Budapest,
VIII. ker., József-
körút 47. sz. 1. 5.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS!

Tisztelettel kérjük vidéki előfizetőinket, akiknek előfizetése október és november hó 1-én, vagy már előbb lejárt, hogy a laphoz csatolt postabefizetési lap útján az előfizetés megújításáról gondoskodni sziveskedjenek, nehogy a lap szétküldésében fennakadás álljon be.

A kiadóhivatal.

SZOMBAT-ALMANACH. A „Somré Sabosz Bizottság” kitűnő munkát végzett ennek az érdekes műnek összeállításával és kiadásával. Az orthodox zsidóság öntudatra ébredésének nagyszerű dokumentuma ez. Legjobb erői sorakoztak „a szombatnak, a zsidó vallás alappillérének” alátámasztására, amint ezt *Korein* Dezső elnök oly szépen kifejti. „Az orthodoxia aktivitása”, amit dr. *Deutsch* Adolf kitűnő cikkében követel, ezzel a munkával is jelentős lépést tett előre. Meghatóan eseteli *Weisz* Mór ügyvezető elnök a „Somre Sabosz” harcát a szombat diadaláért és ezen az úton az Almanach valóban úttörő vállalkozás. *Reich* Koppel főrabbi, felsőházi tag, *Sussmann*, *Steif* és *Silberstein* rabbik, óbudai *Freudiger* Ábrahám, dr. *Singer* Leó, dr. *Friedmann* Izidor, dr. *Dohány* József, *Löffler* Henrik, *Weisz* Gáspár, dr. *Grossmann* Frigyes, *Alexander* Vilmos, *Neumann* Endre, dr. *Reiner* Imre, *Fischer* Fülöp, dr. *Stein* Arthur, dr. *Sebestyén* Antal, dr. *Hajdu* Miklós, dr. *Stern* Simon, *Wolf* Elek, *Stern* Ödön, *Hirschler* Izidor, *Rosenbaum* Gyula, dr. *Krausz* Mór, *Eckstein* N. Wolf, *Steiner* Ede, dr. *Fürst* Aladár, *Speiser* Ignác, *Platschek* Zsigmond, *Spitzer* Jakab írásai felölelik a konzervatív zsidóság legégetőbb kérdéseit. Az igen izléseken kiállított Almanach, melyet a *Mull és Jövő*-ből átengedett számos illusztráció díszít, közli az összes szombattartó cégek címét az egész országból. Megrendelhető a „Somre Sabosz Bizottság”-nál, Budapest, Wesselényi-utca 13. félemelet.



VILÁGOS FEJ



Dr. OETKER-féle SÜTŐPOR és VANILLINCUKOR IGY EREDMÉNYEZ!

127 receptet tartalmazó könyvet kívánatra ingyen és bérmentve küldi:

Dr. A. OETKER, Budapest,
VIII. ker., Conti ucca 25. szám.

ארטה כשר

„CERES” ételzsír

a szokott kiváló minőségben minden fűszer-, csemege- és élelmiszerüzletben **kapható.**

HUTTER JÓZSEF
szappangyár Olajipar Rt.

Budapest, VII, ker. Erzsébet-körut 6. sz
Telefon: J. 461-62, 93, 94 J. 408-92

DR. KAHAN NISON ÜNNEPLÉSE. A *Mull és Jövő* mai számában méltatja dr. Kahan Nison az Intéző Bizottság elnöke azt a tényt, hogy a kormány 25 éves huza-vona után jóváhagyta a Cionista Szervezet alapszabályait. Azt azonban elhallgatja dr. Kahan, hogy az alapszabályok jóváhagyása elsősorban az ő agitálásának, felvilágosító munkájának köszönhető. Dr. Kahant ebből az alkalomból nagyszabású bankett keretében ünnepelték. Dr. Schönfeld József, a *Zsidó Szemle* szerkesztője hangoztatta, hogy a cionizmus kerüli a személyi kultuszt, de *egyszer egy negyed században* — mint most — megengedheti magának. Dr. Izsák Ede dr. Ostern Lipót, a Magyar Cionista Szervezet elnökét köszöntötte, dr. Kiss Arnold, dr. Kahan érdemeit méltatva rámutatott arra a félszekségre, hogy mindenütt zsidóságról szavalnak, mindenki zsidó hitéleti újjászületést hirdet, de amikor a zsidó kultúra megújulásáról, a Szentföld szeretetéről van szó, akkor mindig találnak valami kifogást. Holott a cionizmus nem egyéb, mint *egész* zsidóság. Dr. Strausz Adolf prof. a nőket köszöntötte, dr. Neumann József, óbudai főrabbi a cionista eszme diadalát méltatta. Dr. Ungár Béla az ifjuság nevében köszönti dr. Kahant, dr. Ostern Lipót megemlékezett elődeiről és munkatársairól, Strausz professzorról, dr. Oesterreicher Béláról, Bergl Sándor vezérigazgatóról, dr. Schönfeld József szerkesztőről, Biseliches Mózesről, Beregi Áminről, dr. Ferenci Samunéről, Kohn Dávidról, Reich Sámuelről, Kohn Vilmos pénztárosról, stb. Dr. Ungár Sándor ügyvéd felszólalása után dr. Kahan Nison meghatva mondott köszönetet a meleg ünneplésért és rámutatott arra, hogy az alapszabályok ügyében elsősorban sokat köszönhet Weisz D. Ezra bankár fáradozásának.

DR. MUNKACSI ERNŐ: AZ IZR. HITKÖZSÉGEK ALKALMAZOTTAINAK SZOLGÁLATI JOGVISZONYA. A pesti izr. hitközség ügyésze és fiatal jogtudósa hézagpótló munkát végzett ezzel a kitűnő jogi monografiával, amely nemcsak a szakemberek, hanem a nagyközönség számára is megvilágítja a zsidó alkalmazottak alig ismert és még egyáltalában nem tisztázott jogviszonyát. Összefoglalja az elszórtan megjelent rendelkezéseket és törvényeket és világosan kihámozza belőlük azt, ami e kaotikus kérdésre fényt vet. Rendszeresen ismerteti a jogszabályok közt található ellentéteket és hiányokat, melyeket a tudomány elméletével és a gyakorlat jogelveivel igyekszik kiegyenlíteni. Hasznos szolgálatot tett a szerző e munkájával hitközségeknek és alkalmazottaknak egyaránt. A művet a pesti izr. hitközség adta ki.

Lohr Mária-Kronfusz vegytisztító és kelmefestő

Telefon: József 302—37

Gyár és központ: VIII., BAROSS UCCA 85.

Telefon: József 302—37

KENÉZ LILI, a fiatal zongorista gárda egyik legkiemelkedőbb lehetsége tartotta október 20-án önálló zongoraestjét a Zeneakadémia nagytermének nagyszámú hallgatósága előtt. A fiatal művésznő a Zeneakadémián nyerte diplomáját, Senn Irén tanítványa volt és a felsőbb kiképzést Weiner Leónál nyerte. A napilapok egybehangzóan dicsérik kiváló



muzikálisát, mutatós technikáját és nemes stílus-érzékét. Az *Ujság* szerint „billentése színes, technikája ragyogó, dinamikája pedig széles skálájú. Pianoi hangok, finomak, de mégis tömören és ércesen csengők, fortei pedig férfias erejűek, fölényes ura hangszerének, a zongorának“. A *Nemzeti Ujság* írja: „a fiatal művésznő férfiasan acélos játéka, a műalkotások érzelmi részének művészi kidolgozása megérdemelt és igaz elismerő tapsokat váltott ki a szépszámu közönségből“. A *Magyar Hírlap* szerint „a zajos tapsok nem előlegezések, hanem Kenéz Lili talentumának és készségének elismerése“.

DR. LEDERER SÁNDOR JUBILEUMA. Sorozatos ünnepségekben ülte meg a Pesti Izr. Hitközség elnökének 75 éves jubileumát, amely kevésbé sorozatosan és kevésbé zajosan talán méltóságteljesebben folyhatott volna le. Az összes templomokban, az Istentiszteleteken méltatták dr. Lederer Sándor működését. Legimpozánsabb a Vigadó nagytermében lefolyt diszközgyűlés volt. Ehrlich G. Gusztáv elnökhelyettes meleg megnyitóbeszéde után, dr. Gábor Gyula határozati javaslatot olvasott fel, mely szerint a Pesti Izr. Hitközség képviselőtestülete megfesteti Lederer elnök arcképét és nevére 41.000 pengős alapítványt tesz. Ehrlich G. Gusztáv üdvözlőszavai után leleplezték az elnök arcképét, amelyet Frank Frigyes festőművész festett. Az üdvözlések sorában dr. Gerlóczy Károly a kultuskormány elismerését tolmácsolta, dr. Liber Endre tanácsnok a főváros tanácsának üdvözlését hozta. Dr. Hevesi Simon vezető főrabbi az Orsz. Rabbik Egyesület nevében köszöntötte, dr. Weisz Miksa a pesti Rabbinátság nevében tiszteletbeli rabbi oklevelet adott át, Adler Gyula a Chevra Lederer-alapítványát jelentette be, dr. Löw Sámuel a jóléti intézmények, dr. Eulenberg Salamon az Országos Iroda, dr. Blau Lajos a Rabbiképző, dr. Kálmán Ödön az újpesti hitközség, nagyecseri Kánitz Dezső a statusquo Hitközségek, dr. Blum Ödön min. tanácsos körzeti elnökök, Baracs Marcellné a „Minosz“, dr. Deutsch Ernő az Omike és Mikéfe, Bálint György a zsidó egyetemi hallgatók üdvözlését tolmácsolta. Lederer elnök meleg szavakban köszönetét fejezte ki az ünneplésért, amely még a bankettek sorozatában folytatódott.

DÁNOS LÁSZLÓ KITÜNTETÉSE, kormányfőtanácsossá való kinevezése, általános rokonszenvet váltott ki a társadalom minden rétegében. Mint az előkelő *Fejér és Dános* cég főnöke, nagy érdemeket szerzett az építési kultúra előmozdítása terén, de személyesen is részt vesz a zsidó humanus mozgalmakban és különösen a diáksegélyezés terén tanúsított áldozatkészségével vált ki.

Ha másutt vett ruhája rosszul szabott, még ha elszabott is, azt felelősség mellett átszabja és rendbe hozza.

Ha akar elegáns, finom angol ruhát, télikabátot, mérsékelt árban, kedvező fizetési feltételek mellett, — forduljon

GROSZ LIPÓT

angol uri szabó céghez
BUDAPEST V., Vadász ucca 15

Telefon: Teréz 107-73

Ramek szabás! Biztos siker!
Prima angol kelmék!

Mielőtt másutt rendelne, kérjen árajánlatot és tekintse meg dús választéku angol szöveteit és mintamunkáit

DR. BARSINÉ ELŐADÁSAI PÉCSETT. A Tel-Avivban élő kiváló író néhány napra felkereste itteni rokonait. Inkognitóját azonban nem sikerült megőriznie, mert úgy a hírlapok érdeklődésükkel, mint a Szentföld iránt érdeklődő közönség — valláskülönbség nélkül — szeretetükkel árasztották el. Dr. Barsiné ügyszeretében fáradhatatlan buzgalommal állt rendelkezésre, objektíven világítva meg a palesztinai helyzetet és a nagy konstruktív munkát. Buzdította a most alakuló „Pro Palesztina” egyesületet, hogy szível, lélekkel támogassák a Keren-Kajemeth jótékony építőmunkáját. Majd a Talmud-Tóra Egyesület rendezésében érdekes előadást tartott, melynek keretében részletesen ismertette a Szentföld gazdasági és kulturális viszonyait. Megindító részleteket mesélt el a chalucok emberfeletti küzdelméről és számos kedves epizódot Tel-Aviv életéből. Hangsúlyozta, hogy a nagy zsidó közül sokan magas pozíciókat értek el odakünn és hogy a magyar földről kivándorolt fizikai és szellemi munkások, képességeikkel, a legelső helyen állnak.

Rezignáltan szögezte le a tényt, hogy a magyarok zseniális embereket adtak ugyan az épülő Palesztinának, de a kiterjedt jótékonyági szervezetek munkájából legkevésbé vették ki részüket az egész világ zsidósága körül. „Unsere Helden kämpfen ohne Hinterland!” — mondotta.

A termet zsúfolásig megtöltő, előkelő közönség — amelynek soraiban ott láttuk Jánosi Engel József udvari tanácsost, a Pécs ker. hitk. elnökét; dr. Nemes Vilmos kormányfőtanácsost, a pécsi zsidó hitk. elnökét; dr. Deutsch Zsigmondné, nőegyleti elnököt; Weisz Gábort, hitk. főtitkárt, stb. — lelkesedéssel hallgatta a mindvégig élvezetes és színes előadást. A Ción felé sóvárgó lelkeket másfél óráig fogvatartotta a Szentföld varázsa.

Melegen ünnepelték a ritka és értékes vendéget, valamint dr. Györgyné Halász Ilonkát, aki finoman, esiszolt művészettel adott elő néhány Hameiri-verset dr. Patai mesteri fordításában. Befejezésül dr. Barsiné M. Avi Shaul „Ich sehe Dich Propheten Anatol” és Hameiri „Der die Herzen küsst” című költeményeit szavaltta el, izelítőül a Szentföld irodalmából.

Az illusztris írónőt dr. Jánosi Engel Róbert, a Talmud-Tóra Egyesület elnöke meleg szavakkal üdvözölte és búcsúztatta. Köszönetet mondott azért, hogy ismertté tette a palesztinai állapotokat azzal a közönséggel is, amelyik a *Mult és Jövő* folyóirathoz erről még tájékozva nincsen.

B. H. O.





Zongorák legolcsóbban

Magyarország legnagyobb
zongoratermeiben

„LYRA”

R.-T.-nél

Erzsébet-körút 19. - Részletre is!

MAXA NORDAU A MULT ÉS JÖVŐ KULTURESTJÉN. A halhatatlan Max Nordau leánya, a Nordau írásaiiban dédelgetett Maxa, az ismert nevű író és festőművész november 19-én előadást fog tartani a Lloyd dísztermében „Visszaemlékezések édesatyámra” címen. November 20-án, vasárnap este ½6 órakor Maxa Nordau a „Mult és Jövő” kultúrestjének vendége lesz a Zeneakadémia nagytermében, ahol meg fog emlékezni szentföldi útjáról, melyet nemrég abból az alkalomból tett, amikor boldogult atyja tetemét átvitték Párisból a tel-avivi sírboltba.

BÁNÓCZI JÓZSEF UTÓDJÁUL az Országos Izr. Tanítóképző igazgatói székében a vallás és közoktatásügyi miniszter dr. Szemere Samu, a budapesti „Mátyás király” reál gimnázium tudós tanárát, az ismert nevű



filozófiai és esztétikai író nevezte ki. Dr. Szemere Samu a magyar tudományos irodalomnak sikerekben gazdag művelője. Több önálló munkája jelent meg részben a Magyar Tudományos Akadémia kiadásában. Mint a budai hitközség kultúrügyosztályának elnöke is érdemes működést fejtett ki és minden zsidó kulturális ügynek buzgó előmozdítója.

STATUSQUO HITKÖZSÉGEK NAGYGYŰLÉSE folyt le méltó keretek között a Pesti Chevra Kadisa nagytermében. Dr. Fejér Ferenc debreceni, dr. Vajda Armin gyöngyösi hitk. elnök felszólalásai után dr. Bernstein Béla, Feigl L. H., Lebovits József, Roth Sámuel, dr. Schlesinger Sámuel és dr. Schweiger Lázár főrabbi, továbbá nagyecseri Kánitz Dezső, dr. Blauner Miksa, Bodor Zsigmond, dr. Gutfreund Sámuel fejtették ki a statusquo hitközségek álláspontját és a statusquo szövetség megalakulásának szükségességét.

SZENES FÜLÖP KOLLEKTIV KIÁLLÍTÁSA a Nemzeti Szalon erzsébetteri palotájának összes termében, november 13-ikán, vasárnap délelőtt 11 órakor nyílik meg. A világhírű művész kiállításának ünnepélyes megnyitására a Nemzeti Szalon a *Mult és Jövő* felkérésére félárú jegyeket bocsát olvasóink rendelkezésére. A mai számunkhoz mellékelte meghívóval a kiállítás egész tartama alatt két személynek szóló félárú jegy váltható a Nemzeti Szalon pénztáránál. Itt említjük, hogy Szenes Fülöp a *Mult és Jövő* november 20-iki kultúrestjén jubileuma alkalmából elő fog adni sikereiben gazdag pályafutásának emlékeiről.

A „REMÉNY” zsidó ifjúsági lap legújabb száma dr. Molnár Ernő szerkesztésében gyönyörű képekkel és szép tartalommal jelent meg. Megrendelte-e már a *Reményt*-t gyermekének? Szerkesztőség és kiadóhivatal Budapest, IV., Magyar-utca 3. Előfizetési díja félévre 3.20 pengő. Mutatványszám díjtalan.

MEGJELENT A ZSIDÓ CSALÁDI ALMANACH IV. ÉVFOLYAMA. Szerény Béla *Zsidó Családi Almanachja* szeptember hó 21-én csinos kiállításban megjelent. A *Zsidó Családi Almanach* a naptári rész és egyéb érdekes tudnivalókon kívül, több eredeti zsidó novellát és fordítást továbbá számos tudományos értekezést és beszámolót, valamint válogatott böles zsidó mondásokat és adomákat közöl és így az olvasónak kitűnő szellemi táplálékot nyújt. Az új *Zsidó Családi Almanach*-nak kétségtelenül nagy irodalmi értéke is van és azért összes olvasóinknak melegen ajánljuk. Megrendelhető 10 csekkorona előzetes beküldése mellett a *Zsidó Néplap* kiadóhivatalában, Uzhorod, Roskovic (Dajka Gábor) u. 1.

KRAMER MIKSA JUBILEUMA. A Chevra Kadisa érdemes alelnökének és az Aggok-háza elnökének 75-ik születésnapja alkalmából, október 16-án a Szentegylet nagyszabású díszközgyűlést tartott, amelyen leleplezték *Kramer Miksa* kitűnően sikerült arcképét. Adler Gyula a Chevra elnöke, dr. Endrei Henrik főtitkár, dr. Hevesi Simon vezető főrabbi, dr. Blau Lajos rektor, dr. Kálmán Ödön és Ungár Ármin méltatták *Kramer Miksa* érdemeit, aki meghatottan mondott köszönetet az iránta megnyilvánuló szeretetért.

SZIMCHÁSZ-TÓRA KAPOSVÁROTT. A kaposvári chevra-kadisa szimchász-tóra délután a tagok élénk részvétele mellett tartott meg. Chászánim voltak: dr. Herzog Manó főrabbi, Fürst József és Gerő Zsigmond gabonakereskedő. Dr. Herzog Manó főrabbi felszólalásában megköszönte a hitközségnek és a chevra-nak azt a meleg ünneplést, melyben részesítették 40 évi itt működése alkalmából. Gyenes Zoltán tanító remek beszédben felvonultatta a mult nagy filozófiai gondolkodóit, akik az emberi lét problémáin tépe-

lődtek, velük párhuzamban állította a Tóra örök igazságait, Dr. Goitein Gábor sziporkázó satirikus beszédével a hallgatóságot állandó derűtségben tartotta. Végre Katz József rabbi helyettes fejtegette a szimchász hátórót. A szimchász-tóra szudat Szántó Pál és Löwy Mór, a chevra kiváló gondnokai nagy hozzáértéssel és áldozatkészséggel rendezték.

HALÁLOZÁSOK. *Freund Henrikné*, szül. Böhm Franciska rövid szenvedés után 52 éves korában elhalt. Igen jámbor életet élt. Lacházán nagy részvét mellett temették el. Férjén kívül leánya, Kővári Mária tanárnő és fia, dr. Kővári László orvos édesanyjukat siratják az elhunytban.

Nagy részvéttel kísérték utolsó útjára az élete delén elhunyt dr. Kaba Imrét, akinek korai halála a kiterjedt és közszeretethen álló *Deutsch Vilmos* családot mély gyászba borította.

Scheier Samuné, született Gibs Julia úrnő 45 évi boldog házasság után ezévi október hó 4-én, 65 éves korában elhalálozott. Temetése *crev jom-kippur* napján folyt le a rákoskeresztúri izr. temetőben. Az elhunyt önzetlen, odaadó hitves és anya volt, a végletekig szerény és emberszerető. Férjén és négy gyermekén kívül kiterjedt rokonság gyászolja.

NEIGER נִיגֶר ÉTTERMEI

A magyar zsidóság találkozó helye.

Speciális ételek.

Figyelmes kiszolgálás.

Lakodalmak részére külön díszterem.

Polgári árak.

BUDAPEST, VI., TERÉZ-KÖRUT 4. SZ.

TEA- ÉS KÁVÉ- KÜLÖNLEGESSÉGEK SZAKÜZLETE

VÁMOS BÉLA, BUDAPEST
VI., TERÉZ KÖRÚT 7

Hölgyek jelszava:

Legjobban vásárolhatunk

KLEIN ANTAL

divatruházában

Budapest, VII., Király ucca 53.

(Akácfa ucca sarok)

FIGYELEM!

A Stern-féle szigorúan **כשר** **étterem** vállalja lakodalmak és bankettek rendezését legolcsóbban házon kívül is.

Híres konyha Pontos kiszolgálás. Olcsó árak. Menü-rendszer.

STERN

VI., Vasvári Pál u. 8

Telefon: 921-38.

Henné hajfestés, tartós ondulálás, divatos vallási parókákat jutányos árban készít
KRANITZ A IV. Párisi ucca 5 (a főpostával szemben) Telefon 122-58.

SIRKÖVEK

a legolcsóbb
árban
kaphatók,
מצבות

ADLER J. sírkőraktárában
Budapest, VII., Károly körút 7. Szombaton és ünnepnapon zárva.

AGADATI BUDAPESTRE JÖN. A világhírű jeruzsálemi táncművész, a héber táncművészet megteremtője és regenerátora, aki európai turnéján Párisban, Berlinben és Bécsben oly rendkívüli sikereket aratott, december hó elején Budapestre is ellátogat és december hó 6-ikán este 9 órákor mutatja be felejthetetlen táncprodukcióit a Fővárosi Vigadó nagytermében. A Vigadó e célra különleges pódiumot és színes reflektorokat állít fel, a keleti táncok követelményeinek megfelelően, Agadati levélbeli előírásai szerint. Az est iránt óriási érdeklődés nyilvánul meg a társadalom minden rétegében, felekezeti különbség nélkül. Jegyek Rózsavölgyinél.

DÁN LEÓ PALESZTINA-ELŐADÁSA. A Magyar Cionista Szövetség budapesti V. kerületi csoportja dr. Jordán Lajos elnöklése alatt október 26-án tartotta idei első összejövetelét, amelyen Dán Leó kormányfőtanácsos tartott rendkívül érdekes előadást tavalyi palesztinai útjáról. Előadta, hogy mihelyt Egyiptomból a suezi-csatornán át érkezve Palesztina földjére lépett, megismerte a cionizmus céljait, létjogosultságát, majd később látta a Palesztinában már elért gyönyörű eredményeket. Ennek folytán revízió alá vette eddigi, a dolgok nem ismeréséből fakadó cionistaellenes felfogását. Ussiskin-nal, a Keren-Kajemeth kormányzójával folytatott beszélgetése teljesen meggyőzte őt a cionizmus gyönyörű céljának létjogosultságáról. Tizennégy napon át autón bejárta egész Palesztinát, fel Haifáig, megnézett mintegy 40 kolóniát és az összes régi és modern városokat. A zsidó teremlőerő olyan eredményeit látta az újjászületett Palesztinában, amelyre ő, aki már úgyszólván az egész világot beutazta, még csak megközelítőleg sem látott példát. A mindvégig lebilincselő gyönyörű előadást dr. Osztern Lipót, a Magyar Cionista Szövetség elnöke, köszönte meg. A Magyar Cionista Szövetség budapesti V. ker. csoportja, f. hó 3-tól kezdve, minden hónap első és harmadik szerdáján tartja összejöveteleit az Országház-kávéház (V., Nádor-utca 31) külön termében.

ÓBUDAI HITKÖZSÉGI ÉRTESÍTŐ. A budai és újpesti hitközség példáját követve az óbudai hitközség is megindította a maga értesítőjét, melynek célja, amint a felelős szerkesztő Kemény Lajos hitközségi elnök kifejti, hogy szorosabb kapcsolatot teremtsen a hitközség tagjai között, akiket közvetlenül tájékoztassa majd a hitéleti ügyek felől. Dr. Neumann József főrabbi, Kemény Lajos, dr. Orová Zsigmond, Székely Salamon, Huszár Jenő, Rabinek Lajos, Glück Emil, Wertheimer Salamon, Kozma Gyula, Tehel Lajos,

Strausz Mór, Herskovics Mihály, Singer Lázár, Löffler Márkus, Felber Lipót, Kemény Lajosné, Nicker Márkus, dr. Vajda Zsigmondné, Weisz Simon, Weisz Mór és Káldor Gyuláné írtak az első számba, mely sok értékes anyagot tartalmaz.

„ZSIDÓ ÉVKÖNYV” címen Kecskeméti Vilmos szerkesztésében zsidó tudást és zsidó ismereteket terjesztő értékes mű jelent meg. Munkatársai között találjuk a hazai zsidóság színe-javát. Az utóbbi tíz esztendő tükrét adja a jelentősebb események méltatása. Hitközségek és intézményeik vonulnak fel működésükről szóló legfontosabb adataikkal. A szépen kiállított mű megrendelhető minden könyvkereskedés útján.



Nagyságos Asszonyom
Értesítem, hogy

**parókakészítést
és fésülést**

ezenkívül is jutányosan elvállalok és hívásra házhoz jövök.

Szebbnél-szebb
parókák raktáron.

GÁL paróka-
készítő

VIII, Muzeum körut 2.

Bejárat a drogerián át.

SCHWARCZ SOMA

KÖNYVKERESKEDÉSE,
KÖNYVNYOMDÁJA, DOBOZGYÁRA

Üzleti könyvek

külön készítésére valamint az összes

szakmáknál használt raktár-

könyvek, amerikai rend-

szerű pénztárnaplók

állandóan rak-

táron

TELEFON 328 **MISKOLC** TELEFON 328

VÉTKEZIK,

ki nem a **BACK**-féle

כשר étteremben étkezik

Budapest, Hajós ucca 12.

az Opera mögött.

TELEFON: TERÉZ 142-38.

Hajszálakat

hölgyek arcáról, karjáról végleg kiirtja felelősséggel Pollák Sarolta, Andrásy-ut 38. „Miracle” hajeltávolítószer szétküldése utasítással. Összes szépséghibák kezelése. Szemölcsirtás. ~ 25 éves praxis. ~ Kérje prospektusom

Komáromi Harisnyaház

Budapest, VI. ker. Nagymező ucca 14. szám.

Harisnya, keztyű,

kötött kabátok, puloverek, mellények

gazdag választékban.

Hirdetmény.

Értesítjük hittestvéreinket, hogy a VIII. ker. Teleki-tér 5. (bejárat a Szerdahelyi-utca felől), valamint a VIII. ker. Rákóczi-tér 7. szám alatt baromfivágó és koppasztó helyet rendeztünk be és hogy a Rákóczi-tér 7. szám alatt saját kezelésünkben mészárszéket is nyitottunk.

Kérjük hittestvéreinket, hogy ezen rituális intézményeinket minél sűrűbben igénybe venni sziveskedjenek. Elsőrendű husról és jó kiszolgálásról gondoskodunk.

Budapest, 1927 november 2.

**A PESTI IZR. HITKÖZSÉG
ELŐLJÁRÓSÁGA**

ARANYSZÓKE lesz, ha Eisner-féle Eau Radieuse-t használ, 1.60 pengő. Barna vagy fekete hajat nyer az Eisner-féle dió kivonattól, 1.60 pengő. Eisner-drogéria, Andrassy-út 37.

KÖZGAZDASÁG

AZ ANGOL-MAGYAR BANK R.-T. igazgatósága november 11-ért rendkívüli közgyűlést hívott egybe, az alaptőkének 120.000 darab új részvény kibocsátása útján való felemelése és az igazgatóság kiegészítése céljából. Ezt a 120.000 darab, az 1928. évtől kezdve osztalékjogosult részvényt a Helbert, Wagg & Co. Ltd. londoni bankcég veszi át részvényenkint 86 pengő áron. E részvények szavazati jogát a vevők az eddig is fennállott magyar részvénytöbbségi csoport vezetésére ruházták át. Az igazgatóság új tagjaiul leendő megválasztásra a British Overseas Bank képviselői: Dudley Ward és William Dean igazgatók, ezenkívül Th. M. van der Beugel, az amsterdami Labouchere & Co. cég társtulajdonosa fognak jelöltetni. A bank saját tőkéi e tranzakció révén 31 millió pengőre emelkednek.

AZ „OFA“ HOLZINDUSTRIE A.-G., GENF f. é. október 29-én tartotta mérlegmegállapító rendes évi közgyűlését. Az 1926—27. üzletévben elért tiszta eredmény 1,107.504.10 sv. frcs.

RIMAMURÁNY-SALGÓTARJANI VASMŰ R.-T. igazgatósági ülésén az 1926/27. év mérlege jóváhagyott. Az október 31-iki közgyűlésnek azt a javaslatot teszi, hogy az üzletév 2,940.228.98 P nyereségből (m. é. 1,765.817.14 P) rendes részvényenkint 6 P (m. é. 3.50 P) osztalék kifizetését szavazza meg és 210.000 P-t a társaság különböző jóléti alapjaira fordít. Az elért nyereség 57 millió P értékű forgalomnak, a termelés emelkedésének s az üzemgazdaságosság kedvezőbb alakulásának az eredménye. Az új üzletév viszonyai ezideig kedvezően fejlődnek. Az igazgatóság elnökekül dr. Biró Pál vezérigazgatót választotta, Zorkóczy Samu műszaki központi igazgató műszaki vezérigazgató lett.

Szörmebundákat

minden kivitelben

Bodnár József képe-
szített **szücsmesternél**
Budapest, V., Nádor u. 15. Telefon: T. 212—79.



Zongorát legolcsóbban

REMÉNYINÉK

VI. Király ucca 58

SIRKÖVEK

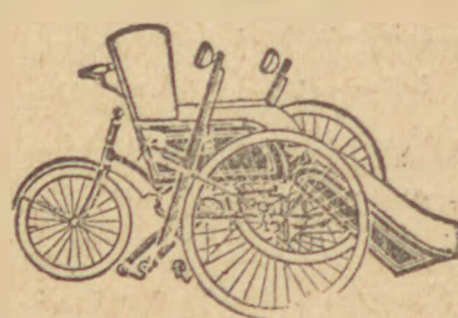
TELEFON:

J. 414—92

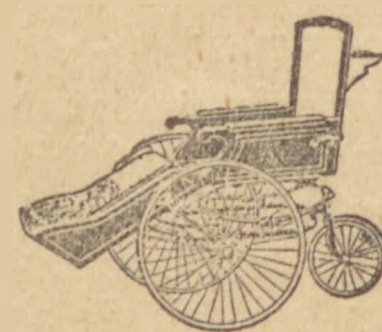
a legolcsóbb árban kaphatók

BOROS ÉS KOHN sirkőraktárában
Budapest, VII., Károly-körut 17. Orczy-ház.

GRÓF JENŐ



speciális
betegkocsi
gyártó



Budapest, VIII., József u. 54. Telefon: J. 328—14.

SIRKÖVEK

TELEFON: J. 359—61.

PFEIFER ÉS HESZKY

KŐFARAGÓMESTEREK

BUDAPEST, X. KERÜLET, KOZMA-UTCA 7.
UJTEMETŐ, VILLAMOS-MEGÁLLÓ.

Városi üzlet: VII. kerület, Károly király út 5.

KEZTYÜ
II., Margit-hídő
Zsigmond ucca 14. szám.

ERNYŐ
Hamerli J. ú.
ÉBNER KEZTYÜS
Legjobbat — legolcsóbban.

REDIKÜL
Fiók: Lipót-körut 18.
KÉSZIT! JAVIT!

Szenzáció!

Hajszalak végleges eltávolítása felelősséggel **kenőccsel**, nem **depilator**. Képzett arcápolás minden arctisztatlanságnál. Szemölcsirtás. Gyorshatású szeplő elleni krémek. — Postai szétküldés. **Kovácsné kozmetikája, Rákóczi-ut 86. sz. I. emelet.**

Legszebb

Legjobb

Legolcsóbb

PAP LAN **PAP** LAN **PAP** LAN

ágyak, matracok, butorok, párnák és fehérneműek

GICHNER JÁNOS

Ágynemű, kárpitosáru, vas- és rézbutorgyár

Szőnyeg, függöny, ágy- és asztalterítő

Pamlagátvető, pokrócok stb. nagy választékban

Budapest, VII, Erzsébet körút 20. sz.

Alapítotott 1854. évben.

Nagy katalógust

40 fillér ellenében postán bérmentve küldök.

SIRKÖVEK BUDÁN,

a Farkasréti zsidó temetővel szemben

Margittánál, 59-es villamos végállomás

Szombaton és ünnepnapon zárva.

BINDER MATILD

Hárshegyi gyermekotthon

Vadorzó út 4, Holtzspach-megálló.

Elvállal már 2 éves kortól gyermekeket, okleveles tanárnő, tanítónő és vizsgázott gyermekápolónő által való taníttatásra, nyilvános jogú iskolákban való levizsgáztatásra, nevelésre és üdülésre. **Különleges hízókurák.** Gyenge, betegségből fölépült vérszegény gyermekek áldása. **Állandó orvosi ellenőrzés!** Főorvos: dr. Lehotay Károly. — Mérsékelt árak. — Télen-nyáron nyitva.

Telefon: Zugliget 643-18.

Utibőröndök, bőrdíszműárak

legolcsóbban a készítőnél

LÖW JAKAB ÉS TÁRSA

Budapest, VI. Vilmos császár út 33.

Szombat és ünnepnap zárva.

Weisz Mór Budapest, VII. Dob ucca 22

Következő gyártmányok kaphatók: **Aibert- és Consum-keksz,** **teasütemény, piskóta, kétszersült** ☎ Telefon József 423-65

ארטם. כשר
תחת השגחת בית דין צדק דקדק יראים
בודאפסטה

VILLANY -kürték,
-főzők,
-vasalók stb.

CSILLÁROK

selyemlámpaernyők, írókészletek,
falikarok. Rádió és tartozékai és
Világítási rt., VII, Erzsébet-körút 14



SIRKŐ

és építési anyag

Löwy-nél

Budán

Fő ucca 88 (saját ház)

TELEFON: 146-99

Leszállított árban!

Fekete svéd gránitek nagy
választékban megerkeztek.

BUTOR

Hálósobák, ebédlők, uriszobák, szalonok,
előszoba-, konyhaberendezések
legolcsóbban.

Rubin Károly

Budapest, VII., Wesselényi ucca 47. szám.

Erzsébet-körút mellett

*Butorokat molymentesíték,
lakásokat féregmentesíték
ciánnal teljes felelősséggel*



Fischer György László

vacuum és cián vállalata

Budapest, VI. Reiter Ferenc u. 19

Telefon: L 978-83.

ALAPÍTOTT 1858

KERTÉSZ
KÁROLY M.T.

CHARLES
POUDER SAMPAN PÁRKOR

KÖLNIVIZ
FORAKTAR

OPTIMA

Kertész
KÁROLY M.T.

BUDAPEST, IV., BÉCSI UTCA 2.

LEGJOBB KÖLNIVIZ

TELEFON 133-17

KIVÁLÓ PIPERECIKKEK
NAGY RAKTÁRA

Tábla- és tükörüveg

NAGYKERESKEDÉS

IFJ. WEISS GYULA

TELEFON:

TERÉZ 101-12 és 101-13.

BUDAPEST, V., VADÁSZ UCCA 29.

Butorok megőrzését

száraz, tiszta raktárakba „Garde Meuble“
és szakszerű szállítását a legjutányosabban
vállalja a

Fischer György László

vacuum és cián vállalata

Budapest, VI., Reiter Ferenc ucca 19. sz.

Telefon: L. 978-83.

Templomi himzéseket

készít művészi kivitelben **HERZ EMMA** aranyhimző mű-
terme. Az arany-
éremkereszt tulajdonosa Ö kir. Fensége Augusztó főhercegnő
udv. szá. litója Ö kir. Fensége József főherceg kam. szállítója
BUDAPEST, IV. KOSSUTH LAJOS UCCA 3, I. EM.
Telefon József 454-84

KUFFLER ÉTTEREM

BUDAPEST, V., VILMOS CSÁSZAR UT 39

Nyugati pályaudvar közelében

Ujonnán átalakítva és megnagyobbítva, a mai igényeknek megfelelő minden kényelemmel egészség-
ügyileg ellátva.

25 év óta elismert

Házi konyha • Menü rendszer

Társasvacsorákat és lakodalmat vállalkoz.

Ezüst dísz tárgyak, evőeszközök

nagyban és kicsinyben nagy választékban

BARTA ZSIGMOND

ezüstárugyár Budapest, VII., Holló ucca 14.

Telefon: József 355-57.



**HEGEDŰ,
HARMONIUM,
TÁROGATÓ,
CIMBALOM**

és az összes hangszerek,
legjobb, csakis itt a
gyárban kaphatók.

Művésziesen javít!

Legjobb hurokat készít! Árjegyzéket ingyen küld

MOGYORÓSSY GYULA m. kir. szab.
hangszergyára

Budapest, VIII., Rákóczi-út 71. Telefon J. 316-81.

TÖCHTER-PENSIONAT

Martha Kantorowicz-Neumann

Dresden, Lukasstrasse 6, I. Tel. 40328.

Eng'. Viertel, am Hauptbahnhof.

Erziehungs- und Fortbildungsheim für Kinder u. junge
Mädchen — Wissenschaften. Sprachen. Kunst. — Pflege
guter gesellschaftlicher Formen. Körperausbildung
durch neuzeitliche Gymnastik. — Tanz, Sport. —
Vorzügliche Empfehlungen. — Näherer Prospekt.

ZSOLDOS

**Előkészítő polgári- és középiskolai
magánvizsgákra, érettségire.**

Budapest, VII., Dohány ucca 84.

Telefon: József 424-47.

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. PATAI JÓZSEF.

Kiadóhivatali igazgató: VIRAG GYULA.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VI., Révay-u. 14. 1042 Korvin Testvérek grafikai intézete Budapest.

Felelős nyomdavezető: Polgár J.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Megőrzendő!

Ezen hirdetés felmutatója — a lapra való hivatkozással — külön 5% engedményben részesül

Sorozatos olcsó és jóminőségű

CIPŐÁRUSITÁS

Miután az olcsó és jó minőségéről közismert Rákóczi-út 64. sz. alatti cipőáruházam a közeli napokban teljesen megszűnik, az onnan viszsza-
szamaradt nagymennyiségű férfi, női- és gyermekcipőket az eddig jól bevált sorozatos árusítás módszere szerint

V., BERLINI TÉR 2. SZ.

alatti üzletemben tovább folytatom. — Eladásra kerülnek:

I. sorozat: Női cipők, egyes párok	10.00—12.00 P
II. sorozat: Női cipők, I. sz.	12.00—14.40 P
III. sorozat: Férfi- és női cipők	14.40—16.00 P
IV. sz. szat: Férfi- és női cipők, elsőrendű, minden színben és számban	16.00 pengőtől
Fonott szandálok	11.00 pengőtől
Gyermekcipők, spanglis	6.80 pengőtől

Alkalmi és comode-cipők minden árban.

Külön mértékosztály.

Vidéki megrendelések postán bérmentve küldetnek.

KERTÉSZ ANTAL

VIII., NÉPSZINHÁZ UCCA 21. SZÁM.



HELLINGER

órakülönlegességek

NÁDOR UCCA 3.

Telefon: 284—88.

JAKOBI G. LAJOS

URI SZABÓ

Telefon:
153-94.

BUDAPEST, VI.
PODMANICZKY UCCA 6

Kohn-féle orth. כשר kávémérés és étkezde

Izletes házikoszt.

Olcsó árak.

Fagylalt- és cukrászsütemény-
különlegességek.

Figyelmes
kiszolgálás.

Budapest, VII. kerület, Kazinczy ucca 55. szám.

Megjelent a „Somré Sabosz” Bizottság

SZOMBAT-ALMANACH-ja

320 oldalnyi terjedelemben, szép illusztrációkkal.

Az almanachban a magyar orth. zsidóság vezérférfiai — élükön Reich Koppel főrabbi — irtak tanulságos és aktuális cikkeket. Az almanach tartalmazza az ország szombattartó kereskedőinek, iparosainak és gyárosainak címjegyzékét, továbbá a teljes zsidó naptárt a templomi szokásokkal.

Kivitel és tartalom szenzációs.

Egy zsidó családban sem hiányozhatik.

Ára 5 pengő. — Fél angol vászonkötésben 6 pengő.

Megrendelhető:

a »Somré Sabosz« Bizottságnál Budapest, Wesselényi u. 13

Palackozott tejünket

ajánljuk mert:

1. A tej zsirtartalma 3.50—3.60 százalék.
2. A tejet a vitaminokat megkímélő módon pasztörözzük.
3. A tej minőségét a M. Kir. Állatorvosi Főiskola tejhygieniai laboratóriuma állandóan ellenőrzi.
4. A palackokat hygienikus alumínium zárólemezekkel zárjuk le.
5. A tejet fióküzleteink útján díjmentesen házhoz szállítjuk.

BUDAPESTI KÖZPONTI ALTALÁNOS TEJCSARNOK RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Az „Ideal” pehelypaplan, Meleg, tartós, mint egy katlan!

Gyönyörű mintákban, garantált pehelytartó. Megtekintés és mindennemű felvilágosítást adunk a legelőzékenyebben, levélben is. Régi pehely dunyhából új »Ideal« paplant készítünk.

SÁNDOR „IDEAL” PAPLANGYÁR
BUDAPEST, IV., KAMMERMAYER KÁROLY UCCA 1.

Ami a szülőket legjobban érdekli!

Leány- és fiuruha, Leány- és fiukabát

Szombaton
az üzlet
zárvan.

LITZMANN IRMA
Budapest, VI., Király-utca 18

„ERMA” KÉZIMUNKAHÁZ

FŐÜZLET: VIII., JÓZSEF-KÖRÚT 17

TELEFON: JÓZSEF 300 57

FIÓKÜZLET: VIII., JÓZSEF-KÖRÚT 11

Függönyök, terítő, diszpárnák
raktáron és rendelésre. — Monti-
rozás, himzés hozott anyagból is.

Filet-, klöpli-, flander-, valancien-
és ruhacsipkékben nagy választék.

Gobelinek nagyban és kicsinyben. Kelengyekészítés.

Kiáltvány a zsidósághoz! Megjelent október végén.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára





ERDŐDI és NEUMANN
ELEKTROTECHNIKAI CIKKEK NAGY RAKTÁRA
BUDAPEST
VI. VIMOS CSÁSZÁR-ÚT 27 SZ. TELEFON: 103-82
Csillárok, rádiókészülékek,
selyemernyők,
villamos főzőkészülékek gyári árakon. Kedvező fizetési feltételek



Szabászati és női kalapkészítő szalonomban szabás-, varrás- és kalapkészítés mesterségre felelősség mellett kiképezek leszállított tandíjak mellett

Magánoktatáshoz szabászati tankönyvem kapható.
B.-né GEIGER ETEL
VIII. Tavaszmező ucca 10. Károly körút 10 alól áthelyezve.

EZÜST diszműárú,
evőeszközök
gyári árban

Schleifer ezüstárugyár
VII., Kazinczy ucca 14. Telefon: J. 435-28.

VIGAN-PIPÁL-A-JÓ-ÖREG



HISZ KOCH KÁLYHÁVAL FÜTENEK
ALAPITVA 1899
KOCH JENŐ KÁLYHAGYÁRA
BUDAPEST VI. SZONDY U. 53.
TELEFON 208-69

IFJ. STERN SÁNDOR
ELEKTROTECHNIKAI VÁLLALATA

Villamos világítási és jelző-szerelési munkák legmodernebb kivitelben és legolcsóbb árban készíttetnek.
Költségvetés díjtalan



Villanyszerelők és Műszerészek Ipartestülete 1924
25 éves mesteri diszoklevél

Ezredéves Országos Kiállítás 1896 — Elismerő oklevél

Orsz. Papir-, Tanzer- és Iskolaszer Kiállítás 1910 — Ezüst érem

Nemzetközi Sütő-cukrász és rokonipari Kiállítás 1907 — Aranyérem

Országos Iparegyesület 1924 — Ezüst-diszérem

BUDAPEST, V. Lipót körút 20
Telefon: Teréz 201—65

KUNDMACHUNG.
Wirkungsvolle **דרשות** in deutscher Sprache für jede erdenkliche Gelegenheit, wie z. B. **בר מצוה, חתונה,** Gast- und Antrittsreden, wie auch für **רה"ק ויה"כ דגלים** etc. verfertigt zu mässigem Preise unter strengster Diskretion. Honorar von 5.— P. aufwärts u. 50 Heller Porto. Inclusive rekommandiert. Betrag im Voraus erbeten. Ferner **סימנחת ישראל** zweite verbesserte Auflage zu Pirke Ovaut. Preis 1.10 P. bei mir zu haben.
Rabbiner **ISRAEL BRAUN**
Budapest, VII., Szövetség ucca 43.

SIREMLÉKEK

bel- és külföldi márványokból

legolcsóbb árban, részletfizetésre is kaphatók

EICHBAUM MÓR SÍRKÖGYÁROS

V., POZSONYI UT 1—3.

Tervrajzok díjtalanul. Telefon: Teréz 246—74

ספרים מלימים Héber és magyar könyvek
az ország összes iskolái részére is kaphatók.
Héber könyveket legmagasabb árban vesz
MÜLLER könyvkereskedő, Laudon ucca 2

HÁLÓSZOBÁKAT
EBÉDLŐKET, URISZOBÁKAT, SZALON- ÉS CLUB-GARNITURÁKAT, KONYHA- ÉS ELŐSZOBABERENDEZÉSEKET LEGMÉRSEKELTEBB ÁRBAN SZÁLLIT
SÁNDOR IGNÁC BUTORÁRUHÁZA
BUDAPEST, VI. KER., DESSEWFFY UCCA 18—20.



DR. RÉH BÉLA

Elektromágneses gyógyintézete
az összes modern villamos és
sugaras gyógy módokkal

Fájdalommentesen gyógyít:

Idegességet, álmatlanságot, fejfájást, szédülést, fülzugást, nagyothallást, idegzsábát, ischiást, bénulásokat, gerinc-, szív, gyomor- és bélbajokat, ágybavizelést, hajhullást, köszvényt, ütőerelmeszesedést, rheumát.

VII., Vilma királyné-út 11—13

Telefon: József 326—24.

Kérjen prospektust!